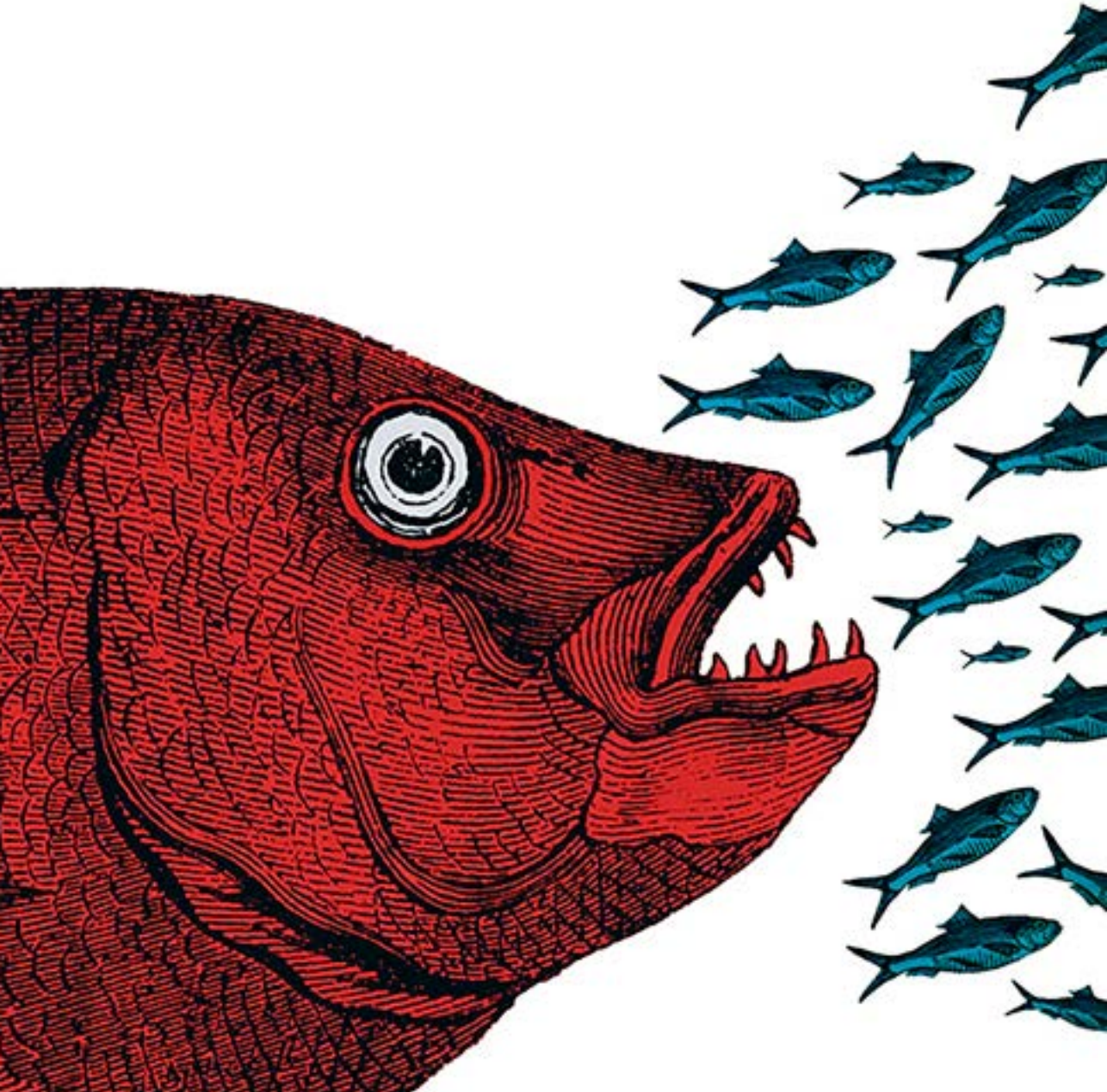

rodarummet.org • #203 sedan 1969

socialistisk
teoretisk
tidskrift

röda rummet.

#1
2024

Kära läsare #203

När vi skriver det här står riksdagen i begrepp att godkänna Sveriges DCA-avtal med USA. Det är som bekant en överenskommelse som ger USA tillträde till en rad militära anläggningar, hamnar och flygfält i vårt land. Det är en fördjupning av det militära samarbetsavtal som ingicks mellan parterna redan 2016. Det slås där bland annat fast att länderna ska genomföra mer av övningar tillsammans, för att uppnå en utvidgad potential att agera samfällt i internationella operationer. Sverige reducerar sig härmed till en simpel underhuggare i förhållande till den stat som i modern tid överlägset mest frekvent invaderat andra länder och brutit mot folkrätten. Epoken Olof Palme känns idag oändligt långt borta. Det fördjupade militära samarbetet med USA – i kombination med medlemskapet i Nato – utgör den mest omfattande utrikespolitiska omläggningen sedan Sverige under kung Karl XIV Johan 1818 proklamerade alliansfriheten.

En annan remarkabel, och fasansfull händelse, är hur Turkiet – i skuggan av Gazakriget och under kompakt medial tystnad – trappat upp sitt våldsregemente mot det kurdiska självstyret i syriska Rojava:

”Sedan oktober 2023 har Turkiet dagligen bombat Rojavas byar, städer och civila infrastruktur. Omkring 80 procent av elnätet och vattenmagasinen har förstörts, vilket lämnar miljoner människor utan energi och värme i sina bostäder samt med otillräcklig tillgång till vatten” (Nättidningen Truthout, 15/2, 2024).

Det gamla talesättet att ”kurdernas enda vänner är bergen” besannas återigen. Under 2023 publicerade Röda rummet tre fördjupande artiklar om det kurdiska folkets frihetskamp och Rojavakommittéernas solidaritetsarbete. Det progressiva styret i Rojava är för oss socialister värt allt stöd.

Men nu något om innehållet i detta nummer av Röda rummet:

I Hannah Proctors bok ”Burnout: The emotional experience of political defeat” undersöker författaren den politiska kampens känsloliv – med fokus på upplevelser av nederlag och utbrändhet. Nanna Dahler, doktorand i genusvetenskap vid Lunds universitet möter Proctor: *Sorgens militans – Intervju med Hannah Proctor.*

Johan Örestig tipsar om ett antal poddar som specifikt behandlar utopiskt samhällsförändrande tänkande - *Att förankra utopierna.*

Israels brott mot mänskligheten i Gaza påkallar självklart uppmärksamhet. Gilbert Achcar ifrågasätter att Hamas massaker sjunde oktober var grundad på antisemitism. Achcar menar att den snarare primärt bör förklaras som en del av en antikolonial kamp - *Gaza: Sjunde oktober i ett historiskt perspektiv.*

Ellen Isaacs i sin tur menar att Israels jämförelse mellan Nakban 1947-1949 och fördrivningen av judarna från arabländerna inte håller streck - *En falsk berättelse om arabiska judar.*

Sarah Philipson Isaacs och Jenny Kronemans fotoessä skildrar studentprotesterna i Göteborg till stöd för Palestina och mot universitetens anknytning till Israels förtryckarapparat. Essän framvisar bland annat hur kopplingen mellan solidaritet och den medvetenhet om den politiska aktivismens emotionella sidor som Proctor talar om tar sig konkreta uttryck i dagens Sverige. Vi tar oss till *Gazaplatsen.*

I vår essäserie om den samtida marxistiska teorin synar vi sociologen Bob Jessops tänkande. Vanja Carlsson uppehåller sig vid Jessops bidrag till den så kallade regleringsskolan och vad hans tänkande innebär för vår förståelse av den kapitalistiska staten idag – *Staten som social relation: Introduktion till Bob Jessops tänkande*.

Lars Henriksson skriver om hur tidningen Internationalen trotsar Tidöregeringens försök att med drakoniska presstödsregler strypa vänsterpressen – *Den röda rösten ställer om*.

Numret avslutas med *Den röda tråden*, vår nystartade recensionsavdelning med recensioner av:

Maya Wind: *Towers of Ivory Steel: How Israeli Universities Deny Palestinians freedom*.

Hannah Proctor: *Burnout: The emotional experience of political defeat*.

Forskarkollektivet Fundament: *Kris i Bostadfrågan*.

Ernst Bloch: *Utopins anda* (nyutgåva)

På spaning i bokskörden -
anmälningar av nyutgiven
samhällslitteratur

Vi önskar er alla en
angenäm sommar!

Ps. Glöm inte att
prenumerera om ni
inte redan gjort det.

Red.

Sorgens militans – Intervju med Hannah Proctor

Aktivism och politisk kamp är aktiviteter förknippade med stora känslor och psykologisk komplexitet. I tider där kampen trappas upp och repressionen blir allt hårdare pendlar vi ständigt mellan utbrändhet, känslor av nederlag, traumatiska upplevelser, och den tillfälliga segerns glädje. I ***Burnout: The emotional experience of political defeat***, som kom ut på Verso tidigare i år, undersöks detta kollektiva känsloliv utifrån en historisk och kritisk synvinkel, med särskilt fokus på just upplevelser av nederlag och utbrändhet. Nanna Dahler, doktorand i genusvetenskap på Lunds universitet, interjuvar Proctor om arbetet med boken och om de lärdomar vi kan ta med oss från vänsterns emotionella historia.

Varför skriva om den känslomässiga upplevelsen av ett politiskt nederlag? Vad ledde dig till det och varför är det viktigt?

Jag blev intresserad av frågan genom mitt akademiska arbete. Jag arbetar med psykiatriens och antipsykiatriens historia, och vänsterinriktade teorier om psyket. Så jag var ganska bekant med vissa vänsterinriktade uppfattningar om sinnet och försök att teoretisera psykiatri ur ett vänsterperspektiv. När jag hade disputerat försökte jag hitta någonting nytt att arbeta med. Jag läste om olika typer av radikal psykiatri. I vissa av dessa rörelser på 60- och 70-talen fanns det ett överlapp mellan politisk organisering, motkulturella rörelser och teorier och metoder inom radikal psykiatri. Men jag tänkte att det här är inte riktigt vad jag vill arbeta med. Det var när jag stötte på material från gruppen Red Therapy som något slog mig. De beskrev något där jag kände, ”det här verkar helt annorlunda från det jag har läst om hittills”. Det som de beskrev var erfarenheterna av psykologiska påfrestningar och svårigheter, som kan komma av erfarenheter av politisk orga-

nisering eller av att ha varit en del av en rörelse som krossas eller misslyckas.

Och de talade verkligen om något som fortfarande känns väldigt relevant och angeläget. I mina egna erfarenheter av politiskt arbete verkade det som om känslor var en oerhört viktig del av hur saker och ting utvecklades. Både positiva och negativa känslor. Sådana känslor kan vara svåra att förstå och hantera. Jag hade inte läst något som sammanförde olika historiska erfarenheter om detta. Min bok försöker inte göra det på ett uttömmande sätt. Jag väljer specifika fallstudier och hoppar runt mellan dem en hel del. Dessa erfarenheter kan kännas som om de ligger utanför den egentliga politiken. Ändå har de verkliga konsekvenser.

Du reflekterar över många olika historiska fall av vänsterorganisering. Men på något sätt känns det också som en bok som talar väldigt mycket till nutiden. Finns det något sätt på vilket känslorna av politiskt nederlag är särskilt viktiga just nu?

Skrivandets tidslighet är ganska långsam. Jag skrev boken under vad som nu känns som flera olika tidsperioder. Den innehåller faktiskt olika presensformer. Och nu känns en del av det jag pratar om i boken redan som om det håller på att glida in i det förflutna. Jag började skriva boken under lockdown 2020. Det kändes som ett mycket specifikt ögonblick: COVID- nedstängningarna, som i Storbritannien också var efterdyningarna av Corbyn-nederlaget. Det var före Black Lives Matter-upproren som började sommaren 2020. Nu känns det redan som det förflutna. Andra upplevelser som jag har berättat om i boken ligger egentligen ganska långt tillbaka i tiden. En del av drivkraften för att skriva boken kom från mina erfarenheter av efterdyningarna av rörelserna 2010 - 2011.

Det nuvarande upproret mot det folk mord som pågår i Gaza känns som en helt annan tid. Det har en sådan förnyad angelägenhet. Men det är också en kamp som har en mycket lång historia. På sätt och vis är bokens tidslighet ganska utsträckt, men den är i hög grad riktad till nuet. Jag ville att den skulle vara riktad till människor som organiserar sig och som har upplevt en del av dessa saker under den senaste tiden. Samtidigt är nuet ständigt föränderligt, och något jag ville skulle komma fram i boken är också kampens kontinuitet. Det är en motsägelse som jag har försökt att uttrycka genom den term som jag introducerade i boken: *patient urgency* (tålmodig brådska). Det handlar om hur man balanserar det brådskande behovet av politisk förändring med behovet av att ha tålamod. Både strategiskt, men också med varandra och med sig själv.

De senaste sju månaderna har, för alla som är solidariska med det palestinska folket, varit en tid av rädsla, ilska och sorg. Samtidigt finns det ett ögonblick av energi och ett stigande motstånd och solidaritet globalt. Flera av oss har en känsla av att det var länge sedan vi var så många människor på gatorna, så ofta, och med detta engagemang. Samtidigt pratar vi redan om utbrändhet och utmattning i rörelsen. Jag tyckte att begreppet sörjande militans, som du formulerar i boken, verkar mycket viktigt. Kan du tala lite om detta begrepp och hur det hjälper oss att tänka igenom vårt politiska ögonblick?

Det är en komplicerad fråga. Jag bor i Skottland, och i Glasgow och i London och olika städer i Storbritannien har det hållits marscher varje vecka. Människor som skulle ha beskrivit sig själva som väldigt utbrända av sin aktivism dyker upp vecka efter vecka och visar upp sig på gatorna, för i slutändan krävs det av den brådskande situationen. Jag tror också att omfattningen av detta angrepp skapar en känsla för människor som befinner sig utanför Gaza, av att ”ja, vad som än händer med mig, är det inte det där. Jag har en plikt att dyka upp”.

Begreppet sorgsen militans är en lek med titeln på Douglas Crimps berömda essä, *Mourning and Militancy*. Det är en essä han skrev baserad på sina erfarenheter av att vara engagerad i ACT UP under AIDS-krisen i USA. Han skriver om hur det inom den rörelsen, där uppenbarligen många människor bokstavligen dog, fanns en känsla av att vi inte har tid att sörja, vi måste fortsätta, vi måste ut på gatorna. Och brådskan att fortsätta kämpa är sådan att det nästan inte skulle vara rätt att ta sig tid att verkligen sörja. Snarare än att underminera behovet av att fortsätta kämpa, tror jag att hans essä försöker säga att det också är oerhört viktigt för människor att sörja. Men i en situation där våldet pågår, som i Gaza, där det inte finns tid och utrymme för att sörja, är det inte heller en möjlighet. Och detta är något som Crimp också talar om. När döden är en mycket verklig möjlighet inom en snar framtid skapar det en väldigt specifik situation.

Freuds definition av sorg och melankoli är skriven utifrån en särskild idé om att sorg finns i det förflutna. I Freuds definition finns begreppet verklighetstest, som tydligen bygger på en förståelse av ”verkligheten”. Men när verkligheten faktiskt innebär konstant våld och orsakar mer död, och när sorg inte tillåts inom de sociala ramarerna för befintliga sociala strukturer, då är det inte möjligt att göra det Crimp efterlyser, eftersom världen som den för närvarande är strukturerad inte tillåter ett utrymme för sorg. Så det är därifrån man får konceptet sörjande militans. Historiskt sett är många exempel på militanta handlingar i någon mening sorgehandlingar, ett sörjande av människor som har dött i händerna på staten. Så sorg är absolut en integrerad del av motståndets historia.

Den sörjande militansens krav skulle vara ett samhälle där inte bara våldet upphör, utan där det

finns en plats för människor att sörja vad de har förlorat. En del av ett revolutionärt projekt, eller ett projekt för palestinsk befrielse, skulle alltså behöva innehålla möjligheten att sörja. Det låter kanske inte vid första anblicken som ett särskilt radikalt krav, men jag tror ändå att det är det. Där är sorgen en kollektiv process, inte bara för individer.

Du skriver i boken att du hoppas kunna tillhandahålla resurser för att arbeta igenom svåra känslor - men samtidigt är det inte en självhjälpsbok, eller en bok som ger instruktioner eller enkla svar. Vad skulle du säga är bokens lärdomar för dagens aktivister?

När jag började skriva boken hoppades jag kunna hitta några mer praktiska resurser som jag kunde använda för att säga "titta, under den här perioden eller i den här rörelsen praktiserade människor den här specifika saken, och vi kan också lära oss något av det!". Men i slutändan skrev jag boken på ett mer konceptuellt sätt. Jag försöker tänka på hur det är möjligt att närma sig frågor om till exempel den förvirring som kan uppstå kring olika nivåer av organisering; hur man kan hålla fast vid behovet av att omvandla helheten och även behovet av brådskande politisk rörelse. Jag föreslår att dessa psykologiska frågor är en del av rörelserna snarare än något som händer vid sidan av eller utanför dem. Och intressant nog tror jag att allt fler rörelser idag utgår från detta i vad de gör. Igår kväll var jag på ett möte där aktivister pratade om hur de bygger in tid för folk att ta time out, eftersom de räknar med att de kommer att bli utbrända. För mig är det nästan inte riktigt utbrändhet, eftersom du redan tar hand om folk under tiden.

En av de saker som jag inte talar om direkt i boken, men som jag tänkte på, är att det nu är vanligt att personer erkänner utmattning och utbrändhet i sociala rörelser. Och jag blev besatt av termen "kapacitet" eftersom folk i Storbritannien ofta använder termen "jag har inte kapacitet". Det låter väldigt kvantitativt, som om du är ett glas och glaset är tomt. Men vad fanns i glaset? Energi? Tid? Det är inte särskilt tydligt. Ofta när folk säger att de inte har kapacitet tror jag att det är något mer komplicerat och känslomässigt som pågår, men det är lättare att säga "jag har inte kapacitet just nu". Och ibland skiftar de politiska insatserna, och plötsligt har de kapacitet, som i att de plötsligt kan dyka upp. På ena sidan

kommer det [begreppet kapacitet] från folk som erkänner att människor har omsorgsansvar, arbetsansvar och saker som de måste göra. Jag tror att det kommer från en plats där man försöker erkänna att människor inte bara kan ge allt till de kamper som de är involverade i, och att de inte ska skuldbeläggas för att göra det. Det kommer från en plats där man försöker vara uppmärksam på människor med olika materiella villkor, vilket naturligtvis är bra. Men det är ett ganska eufemistiskt begrepp.

När jag skrev boken hade jag i bakhuvudet att folk pratar mycket om utbrändhet nuförtiden, på ett sätt som förmodligen inte var så aktuellt förr i tiden. En av de saker som jag försökte göra var att tänka mer historiskt kring några av dessa begrepp. När vi använder språk för att beskriva känslor eller när vi använder särskilda begrepp har alla dessa begrepp en historia. Om man är vänster bör man vara försiktig med att bara låna termer från självhjälpsböcker som skrivits av personer med helt andra politiska åsikter. Om man tänker på begreppens historia ska man kanske inte bara låna en modell från en självhjälpsbok som skrevs för att uppmuntra folk att glömma sina problem och bli en riktigt produktiv arbetare eller vad det nu kan vara.

I texten "Kommunistiska känslor" skrev du om den spänning som kännetecknar livet som aktivist; spänningen mellan otillräcklighet och engagemang. Och, samtidigt som det är farligt för aktivister att gå överstyr i grandiosa sätt att tänka kring det politiska arbetet, så måste vi också tänka och agera överstyr. Så mycket av framgångsrikt politiskt arbete börjar med idén att vi kan göra något som verkar omöjligt. Den här balansgången mellan att erkänna den verklighet inom vilket vi verkar politiskt, och behovet av att tänka utanför den verkligheten, är också det som skapar några av de mycket intensiva negativa känslor som du skriver om i Burnout?

Ja, absolut. För att kunna förändra saker är det absolut viktigt att tänka på "realistiska" sätt. Om du kommer från en kommunistisk eller antikapitalistisk tradition, då tänker du på helheten, och det är allt. Detta märks om du läser texter om klimatförändringar eller avskaffande av familjer eller olika sätt att tänka kring en kommunistisk vi-

sion. När det gäller allt sådant kan man inte ha det ena utan det andra. Allt är beroende av en omfattande social omvandling. Det är inte pragmatism i liten skala. Även om det också är viktigt att vara engagerad i lokala kampanjer är det nödvändigt att ha den här horisonten. Jag undervisar mycket om radikala texter och ibland blir mina studenter avskräckta av det polemiska språket, "det här är bara orealistiskt". Men det var intressant när vi arbetade med historien om Gay Liberation Front. Deras manifestet hade ett väldigt överdrivet språk, och gruppen ställde krav som vid den tidpunkten kändes väldigt orealistiska. Men många av de krav som ställdes i manifestet har faktiskt uppfyllts. Så det är inte bara så att allt blir nedröstat, och det är inte så att allt som verkar överdrivet aldrig kan bli verklighet.

I texten *Kommunistiska känslor*, som jag skrev tillsammans med en vän, talade vi om kommunistpartierna i Storbritannien och USA, som var mycket marginella. I många andra västländer hade kommunistpartierna en större och viktigare närvaro. I Storbritannien och USA var de alltid mycket marginella, så det finns en känsla av att partiernas mål i kontrast till vad de faktiskt kunde göra alltid var ganska osynkroniserade. Det är ett exempel på människor som varit involverade i en relativt liten rörelse - som var en del av en stor global internationell organisation - men där de befann sig var de små och marginella. Men livet för de människor som var engagerade i partiet genomsyrades av en nästan andlig känsla. Jag tror att det kan låta löjligt för många, och det är lätt för människor på högerkanten, eller till och med för de som hade varit engagerade i dessa partier och sedan själva blev reaktionära, att avfärda detta som ungdomlig idealism - att det inte var meningsfullt, inte grundat i något, malplacerad.

Men jag tror faktiskt att det är något med känslan av en koppling till det stora omvälvande som är verkligt. Jag tvekar att använda ordet andlig, men jag tror att det är vad som kommer fram i många berättelser om människors upplevelser. Och jag tror att det samma också gäller människors upplevelser av enorma naturrörelser, där finns en plötslig känsla av att allt kan förändras. Och återigen, i de fall där allt inte förändras och dessa rörelser inte vinner är det lätt att i efterhand avfärda den här känslan av kollektivets omvälvande potential. Men jag tror faktiskt att det finns något verkligt i den här typen av "oproportionerlighet".

Det vi försökte prata om i essän *Kommunistiska känslor* var känslan av att när saker kraschar kan det kännas som att man har investerat alldeles för mycket i något som egentligen alltid har varit pyttelitet. Eller så kan det kännas löjligt, eftersom det här bara är en liten grupp människor som jag känner personligen, men vid ett tillfälle kändes det som om det bokstavligen var kopplat till omvandlingen av hela världen. Sedan talar vi om erfarenheter av vänskap eller förälskelse, som sker inom dessa rörelser, som också själva är knutna till dessa åtaganden, och därför får de också en viss storslagenhet. Jag tror att många människor har upplevt det, och det är annorlunda att ha skapat vänskap eller inlett relationer i det bredare politiska sammanhanget.

En annan spänning som löper genom många exempel i boken är den mellan kollektivets mål och individens önskningar. I inledningen har vi en fantastisk berättelse om Che Guevara i Kongo, där det framgår att det inte är så lätt att vara det idealiska revolutionära subjektet. Det påminde mig om något som Nina Björk har skrivit i sin Rosa Luxemburg-biografi. Att Rosa Luxemburg ofta har framställts som en hårdför revolutionär, men att det fanns en sida av henne som var en känslig människa, som drömde om att slå sig till ro och leva ett lugnare liv. Och som hoppades att det skulle finnas ett liv efter revolutionen där hon kunde få barn och njuta av sina blommor. Detta har kanske tonats ned i historieskrivningen om henne. Har vi problem med att förstå tidigare revolutionärer som komplexa människor med motstridiga önskningar och känslor? Och finns det något vi kan lära oss av att läsa dem på ett mer mångfacetterat sätt?

Ja, jag tycker att det är en intressant poäng med Rosa Luxemburg, åtminstone i den engelskspråkiga kontexten för jag tror att hennes fängelsebrev översattes till engelska relativt nyligen. I dessa brev ser man verkligen hennes uppmärksamhet på den naturliga världen. Till exempel beskriver hon sparvar som kommer och hälsar på, björkris och så vidare. Och som du säger, en kärlek till världen, som kanske ger ett annat intryck än känslan av en seriös politisk teoretiker. Och hon var naturligtvis både och. Frågan är vil-

ken typ av värld det är som människor vill skapa genom den typen av militans?

När man ser på bilden av den ideala stålhårda militanten är det inte så svårt att se hur snabbt dessa ideal raserades i praktiken och hur svårt det är för alla människor, inklusive Che Guevara, att leva i enlighet med sina ideal. Det är också en fråga om det är bra att bara vara en fullständigt militant och känslökall person? Jag börjar boken med dessa exempel, historierna om en sorts revolutionär självupppoffring, som jag tycker är en inspirerande och viktig tradition.

Men jag tror att jag var intresserad av att tänka på hur det i praktiken ofta kan ta hårt på människor, även på de som verkligen ägnade sina liv åt revolution. Så jag var intresserad av den typen av motsägelser. Och i det kapitel som jag talar om blev jag intresserad av självkritiska metoder och historien om uppkomsten av dogmatism och diskurser om politisk renhet. Och hur det också kan vara ganska skadligt för rörelser om människor är typ otåliga med människor, där allt hos någon som inte till 100 procent främjar revolutionen ses som helt oseriöst och hemskt. Den attityden är rätt skadlig. Och återigen, jag tror inte att den attityden är särskilt utbredd idag. På vissa sätt tycker jag att den kan gå för långt åt andra hållet, där attityden är ”gör bara vad du känner”. Det är alltid en balansgång. Och jag vill inte gå för långt i den andra riktningen.

I efterordet reflekterar du över vad det har inneburit att skriva om nederlag, förtvivlan, misslyckande, förlust, och vad det skulle ha inneburit om du i stället hade skrivit en bok om hopp eller utopier. Du skriver att det är något med ämnet psykiskt liv som gjorde det omöjligt att ignorera svårigheterna och bara skriva om hopp. Jag tror att en sak som boken ger är att den insisterar på att svårigheterna finns där. Vi måste hantera dem. Vi kan inte hoppa över dem. Du avvisar en ritualistisk upprepning av hopp som vi ibland ser, och som kan vara lite tröttsam. Många böcker insisterar på en hoppfull ton när det gäller ett politiskt ämne som inte verkar ha

så mycket hopp. Är det ett problem att insistera på hopp, och vad var avsikten med att inte gå i den riktningen?

Jag kände mig trött på det välbekanta sättet att tala om hopp. Jag hade kommit till en punkt där jag hade skrivit mina kapitel, och jag skulle skriva min slutsats. Jag kunde skriva en slutsats på ett sätt som skulle vara hoppfullt, och jag visste hur man gjorde det. Och jag gjorde det nästan. Jag tänkte: ”Okej, nu är det dags för lite hopp i slutet”. Men det kändes faktiskt oärligt. Det finns delar av efterordet där jag antyder hopp lite grann; där jag pratar om drömmar. Men jag ville inte göra det fullt ut, eftersom jag ville beskriva hur processen med att skriva boken varit för mig, och också på grund av de ämnen som boken handlar om. För mig skulle det bara vara helt oärligt att säga ”nu är jag så hoppfull”. För jag kände mig inte särskilt hoppfull. Jag kände mig ledsen, och det var en tung bok att skriva. Och det är tungt att läsa om och tänka på dessa historiska erfarenheter.

Och de materiella villkoren och realiteterna i nuläget är inte bra. Vi befinner oss i en svår situation, och jag tycker inte att det är bra att låtsas som om vi inte gör det. Det finns en brist på luft i en viss retorik om hopp. Jag tyckte att den kan vara kvävande, eftersom det inte känns som om den tar hänsyn till verkligheten. Saker och ting är svåra och röriga. Naturligtvis säger jag inte att alla som skriver på ett hoppfullt sätt är naiva. Men jag ville behålla känslan av att det är svårt. Och jag ville insistera på att det inte betyder att man ger upp politiskt. Och att det är viktigt, som du sa, att befinna sig i de här känslorna. Kanske finns det ett antagande att om man ger efter för de känslorna så blir det bara för mycket, och att det skulle innebära att människor ger upp politisk handling helt och hållet, eller till och med blir reaktionära. Och uppenbarligen händer det ibland. Men jag ville insistera på - det är därför jag avslutar med repliken som Mike Davis fällde: ”Det är möjligt att förbli politiskt engagerad och även vara trött på hoppet.”

HANNAH PROCTOR har i både akademiska och icke-akademiska sammanhang bl a skrivit om genus och dödsdrift, utopisk pedagogik, kommunistiskt mödraskap, rynkor, sovjetiska bebisar, revolutionärt firande, brittisk antipsykiatri, sörjande, depression, parfym, och Ulrike Meinhofs hjärna.

Att förankra utopierna

Röda Rummets Johan Örestig tipsar om några poddar där den radikala vänstern söker formulera ett utopiskt tänkande för vår tid.

I mörka tider är behovet av utopier skriande. De är påminnelser om att det som är nu inte är nödvändigt eller här för evigt. När klimatförändringarnas, artutrotningens och folkmordets skuggor faller över alla försök att tänka sig framtiden så blir frågan både akutare och svårare. När världen brinner är risken att fantastiska visioner om en ljus framtid framstår som provocerande naiva snarare än inspirerande. Det "sunda förnuftet" säger snarare att framtiden, av allt att döma, blir eländigare, fattigare och farligare än nuet. Trots, eller kanske på grund av, detta sker ett uppsving för det utopiska tänkandet inom vänstern och en central arena där dessa diskussioner förs är i podcast-världen.

Revolutionary Left Radio

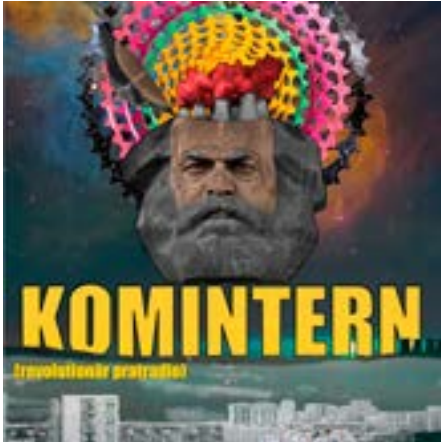
Everyday Utopia: Egalitarianism, Human Nature and the Good Life

Revolutionary Left Radio är en amerikansk podcast där aktivister, forskare och författare bjuds in till samtal kring en lång rad teman, från meditation till gerillarörelsers historia och Spinozas filosofi. Podden leds av Bret O'Shea, som ofta är en lysande samtalspartner som gör gedigen research inför avsnitten. Det ska dock sägas att ibland så slår hans öppenhet för nya idéer över i naivitet och gör att gäster med mildt uttryckt märkliga idéer får stå oemotsagda. Ett av de mest intressanta avsnitten jag lyssnat på är en intervju med antropologen Kristen R. Ghodsee som kretsar kring hennes bok *Everyday Utopia*. Utopiskt tänkande bygger ibland på försök att teckna en annan värld på ett oskrivet blad, där fantasin ges maximalt

utrymme. Men ofta hämtas inspiration från det förflutna, från en rik historia som glömts bort, förträngts eller osynliggjorts av historiens segrare. Ghodsee poängterar att det som gör det utopiska tänkandet intressant och verkligt radikalt är att det ofta, inte minst hos tänkare som Charles Fourier eller Charlotte Perkins Goodman, placerar vardagslivet i politikens centrum. Den mest grundläggande förutsättningen för jämlikhet och frihet är hur vardagslivet är organiserat. Frågan hur vi delar på resurser och utformar det samarbete som krävs för att bo, äta och ta hand om barn och andra, är helt avgörande för vilka möjligheter som ges till de som lever i samhället. Det är också i vår vardag som vår uppmärksamhet på vårt (alienerade) förhållande till naturen odlas. Revolutionen, menar Ghodsee, måste vara en transformation av vardagslivet och om vi uppmärksamst studerar den mängd sätt på vilka vardagslivet or-

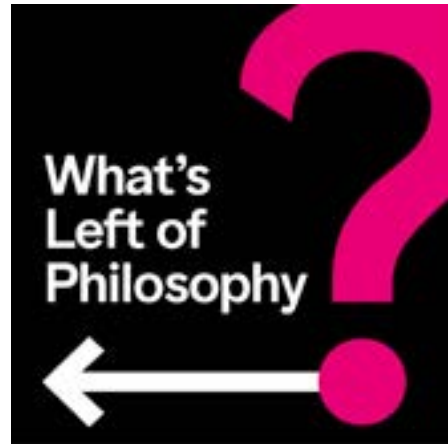
ganiserats i historien kan vi hämta kraft och hitta inspiration att göra just det. I avsnittet ger Ghodsee, med utgångspunkt i antropologisk forskning, en rad intressanta samtida och historiska exempel.

Komintern

Säsong 7, avsnitt 16. Under gatstenen, en grävmaskin

Komintern är en fängslande och ofta rolig svensk podd som varvar avsnitt med intervjuer med personer från olika delar av vänstern med avsnitt som fokuserar på historiska skeenden eller på teoretiska texter. I detta avsnitt diskuterar de tillsammans med Per Henriksson, tidigare redaktionsmedlem i riff-raff en text som heter *Forest and Factory – The Science and the Fiction of Communism*. Texten, som i sig är mycket läsvärd, är publicerad på tidskriften Endnotes hemsida och författad av Phil A Kneel och Nick Chavez. I avsnittet diskuteras bland annat hur de visioner om ett postkapitalistiskt samhälle som nu formuleras så ofta färgas av det samhälle de vill lämna, vilket ironiskt nog kan göra vänsterns utopier både andefattiga och orealistiska. En intressant fråga är vad det innebär att närma sig utopiskt tänkande på ett vetenskapligt sätt? Det är inte självklart att svaret på den frågan är att utopierna blir fantasilösa och torra. Tvärtom är kanske ett realistiskt sätt att tänka på framtiden att den sannolikt kommer att vara radikalt annorlunda än samtiden.

What's Left of Philosophy

Avsnitt 87. The Politics of Climate Realism

I podden What's Left of Philosophy diskuterar filosoferna och vännerna Lillian, Gil, William och Owen klassiska, moderna och samtida texter i politisk teori. I ett avsnitt från början av detta år gästas de av Ajay Singh Chaudary, författare till boken *The Exhausted of the Earth: Politics in a Burning World*. Chaudary är kritisk mot hur delar av klimatrörelsen och vänstern hänger upp sin framtidstro på hoppet om att människor en gång i framtiden ska förenas i ett gemensamt intresse att rädda världen för allas vår skull. Om något visar klimatförändringarna att vi inte sitter i samma båt. Förutom att den globala uppvärmningen drabbar olika delar av världen olika hårt så ägnar sig de han kallar högerns klimatrealister åt att kalkylera hur de själva och deras del av världen kan skyddas mot de katastrofer och den turbulens som hotar utan hänsyn till resten av världen. Chaudary förespråkar en klimatrealism från vänster som istället för att blicka drömskt mot framtiden griper in i det han kallar "det långa nuet". Det gäller att noggrant kartlägga hur klimatförändringarna slår mot olika delar av världen och formulera lösningar på platsberoende problem som människor ställs inför. Men det gäller också att identifiera hur den globala kapitalismens ojämna exploatering av människor, djur och natur binder samman olika grupper i världen på sätt som öppnar för klassallianser mot kapitalet. Diskussionen i avsnittet är intressant, inte minst för att programledarna ifrågasätter vissa av Chaudarys antaganden om vad utopiska visioner har att erbjuda revolutionära rörelser.

En falsk berättelse om arabiska judar

Ellen Isaacs försöker vederlägga det sionistiska narrativet att utvandringen av judar från arabvärlden till Israel skulle vara jämförbart med det palestinska Nakba.

Sionisterna har varit tvungna att konstruera många berättelser för att rättfärdiga fördrivningen, ockupationen och nu massmordet på palestinier. En av metoderna de använt är att likställa Nakban – tvångsfördrivningen under 1947-49 av 750 000 araber från den nya staten Israel, dödan- det av ett okänt antal och förstörelsen av över 500 byar – med det som man beskriver som tvångs- utvisningen av judar från arabländerna på 1940 och 50-talen. Nu när ett än ohyggligare folkmord pågår måste sionisterna återigen försöka övertyga judar om att araber har en medfödd önskan att döda dem, och att ingen större orättvisa har begåtts mot palestinerna än det som judar drabbats av under arabiskt förtryck.

I takt med att den faktiska historien om Nakban, som alltid varit fördold i Israel, började komma upp till ytan på 2000-talet, rekommenderade det israeliska Nationella säkerhetsrådet (NSC) att man skulle göra en koppling mellan de palestinska flyktingarna och judar av arabiskt ursprung (Mizrahis) som man menade skulle ha fördrivits från sina hemländer och välkomnats av Israel i ännu större antal än de palestinier som drevs ut ur Israel. År 2012 rekommenderade ett råd under ledning av den tidigare NSC-chefen Uzi Asad, med Netanyahus välsignelse, att kompensationskrav från "judiska flyktingar" skulle bli en oskiljaktig del av alla förhandlingar som rör palestinska flyktingars krav på rätten att återvända eller krav på kompensation.¹ Det är viktigt att inse att detta är en ståndpunkt som saknar giltighet och att den helt enkelt propagerades för att dölja de förbrytelser som Nakban utgjorde.

Tidigare har narrativet i Israel varit att

Mizrahis kommit på grund av sin egen sionistiska övertygelse, även om vissa faktiskt i verkligheten hade kommit frivilligt medan andra hade blivit pressade av lokal antisemitism eller av påtryckningar från sionistiska agenter. Alla israeliska, amerikanska eller internationella röster som beskrev arabisk-judiska invandrare som flyktingar hade tystats ned eftersom man önskade att historien om sionismens oemotståndliga dragningskraft skulle betonas. Man räknade också med att kompensationskrav mot arabiska regeringar för att vara ansvariga för judiska flyktingar kunde inspirera parallella palestinska krav mot Israel eller komma att störa uppgörelser med arabländer, som till exempel Egypten, med vilka man slutit fredsavtal.²

En tillämpning av den nya policyn, som betonade att Mizrahi-invandrare var flyktingar, skedde i New York 2014. Under en visning av en film om Nakban, *On the Side of the Road*, av Students for Justice in Palestine höll en grupp israeliska studenter upp en två meter lång skylt som proklamerade "856 000 judiska flyktingar". Händelsen fick vidare spridning via en artikel i Jerusalem Post (12/4 - 2014) av den extrem-sionistiska rabbinen Shmuley Boteach, som också torgförde den sedvanliga israeliska, anti-arabiska, synen på staten Israels tillkomst.

Vad låg bakom Mizrahi-invandringen?

Redan 1942 slog Ben Gurion (Israels sedermera första premiärminister, ö a) fast sin avsikt att befolka en ny stat med två miljoner judar, för att ersätta de uppskattningsvis 500 000 araber som skulle deporteras.³ Dessa nya invandrare skulle

inte bara öka antalet judar, utan invandrare från arabländerna skulle kunna ersätta den billiga palestinska arbetskraften som gick förlorad. Redan så långt tillbaka som i början av 1900-talet hade jemenitiska judar importerats för detta ändamål.⁴ (År 1993 började Israel importera icke-judisk utländsk arbetskraft eftersom man då ytterligare begränsade palestiniernas tillträde till landet.)

Vid Israels bildande ansåg de sionistiska ledarna att de cirka en miljon judar som bodde i arabvärlden var ovärderliga för att konsolidera den judiska staten. De behövdes för att öka den judiska befolkningen och för att expandera jordbruksproduktionen med fler arbetare och för att utvidga värnpliktsarmén. Sammanlagt ökade Israels befolkning med över 85 procent efter 1948 genom dessa 600 000 invandrare.⁵ De flesta hamnade i kollektiva odlingar av mark i områden som inte eftertraktades av kibbutzerna. De var framför allt koncentrerade till de södra områdena nära och över gränsen till Gaza, där 70 procent av invånarna var flyktingar sedan Nakba. I Sderot, den största staden i södra Israel, är fortfarande majoriteten av befolkningen Mizrahi, och 90 procent av dess invånare var tvungna att fly efter attackerna den 7:e oktober.⁶ De nya invandrarna var lågavlönade och nekades chefspositioner, ett proletariat som tjänade Ashkenazis kapitalintressen.⁷ Utbredda fördomar mot dem som smutsiga och

okunniga spreds i media och av politiker. Ben Gurion beskrev dem som ”utan ett spår av judisk eller mänsklig utbildning.”⁸

Varifrån kom Mizrahi-invandrarna?

Villkoren för det judiska livet och skälen till immigration var helt skilda i olika arabländer. Av antalet invandrare mellan 1948-72 stod Marocko för 259 000, Irak för 129 000, Egypten 90 000, Tunisien och Jemen/Aden cirka 50 000 vardera, Libyen 36 000, Algeriet 15 000, Syrien och Libanon 5000 vardera.⁹

Den stora judiska gemenskapen i Irak var koncentrerad till Bagdad, till stor del sekulär, välutbildad och väl integrerade i det irakiska samhällslivet.¹⁰ Många var antisionistiska och internationalistiska vänsteranhängare. Efter kriget 1948 blev den irakiska regeringen mer antisionistisk och beordrade utvisning av alla judar som inte skrev på ett antisionistiskt uttalande. De flesta ville inte lämna landet, men det judiska samfundet terroriserades genom tre bombdåd mot Bagdads synagogor, och det är allmänt accepterat att detta var israeliska agents verk.¹¹ Sammantaget fick dessa faktorer de flesta irakiska judar att emigrera till Israel.

Situationen i Egypten liknade den i Irak. Sedan början av 1900-talet hade judarna levt fredligt och i välmåga samt aktivt deltagit i det offentliga livet. Men när anti-arabiska fientligheter bröt ut

i Palestina, krävde kung Farouk och Muslimska brödrskapet också antisemitiska ställningstaganden och gjorde livet svårt för judar, vilket fick de flesta att emigrera till Israel eller till andra länder.¹²

Den största gruppen invandrare kom från Marocko, mestadels i mitten av 1950-talet. De var de fattigaste judarna i arabvärlden, men de hade beskyddats från den nazistiska invasionen och Vichyregeringen av Marockos kung. Det var kampen för befrielse från Frankrike som motiverade de flesta av de välbärgade judarna att flytta till Europa och Kanada, medan de fattiga förmåddes av sionistiska agenter att söka sin lycka i Israel.¹³ Det förekom också antisemitiska upplopp i flera städer som en reaktion på 1948 års krig. År 1951 införde Jewish Agency under en tid restriktioner för invandringen från vissa länder vilka innebar att 80 procent av invandrarna skulle vara under 35 år, vara medlemmar av ungdomsorganisationer eller yrkesverksamma samt var vid god hälsa. Jewish Agency hade grundats av Storbritannien 1929 för att representera det judiska samfundet i Palestina vid den tiden. Restriktionerna riktades bland annat mot Marocko varifrån många fattiga invandrare kom.¹⁴ Efter självständigheten 1956 blev emigrationen faktiskt olaglig i Marocko, och Mossad började smugla ut judar via fartyg. Efter att ett av dessa fartyg, Egoz, sjönk (en del spekulerar att det sänktes av israeliska myndigheter), tilläts laglig emigration.¹⁵

I Libyen hade internationella judiska organ varit djupt involverade i sionistiska aktiviteter och tjänsteverksamheter i det judiska samfundet under flera decennier. När Libyen blev självständigt 1951 utfärdades garantier för minoriteters rättigheter men det övervann inte rädslan hos många lokala eller internationella judar. När Libyen gick med i Arabförbundet 1953 ökade de antisemitiska stämningarna, men regeringen försökte avskräcka judarna från att emigrera och beviljade endast tillfälliga utresevisum. Vid det här laget hade dock flertalet lämnat landet.¹⁶

Med dessa exempel har vi försökt visa att omständigheterna som drev fram judisk emigration varierade, men att det inte fanns någon övergripande politik som syftade till judisk utvisning som skulle berättiga att Mizrahi-invandrarna

kan kallas flyktingar. Vissa attraherades av det sionistiska idealet och andra var rädda för den ökade antisemitismen som fick bränsle av Israels behandling av palestinier. De flesta uppmuntrades aktivt och/eller assisterades av sionistiska representanter i sina länder, ofta genom bedrägliga medel.

Hur behandlades arabiska/judiska invandrare?

Som nämnts ovan hamnade de nya invandrarna i läger på landsbygden, ofta inhysta i tält. För många var detta en enorm sänkning av deras levnadsstandard. Dessutom blev de, oavsett tidigare sociala status, förnedrade och betraktade som sjabbiga samt utgörande ett hot om spridning av sjukdomar. Irakier ur medelklassen drar sig till minnes hur israeler gick ombord på deras plan vid ankomsten och besprutade alla passagerare med DDT. Kvaliteten och mängden mat i lägren var undermålig, vilket ledde till strejker bland invandrarna.¹⁷ Idag bor många Mizrahi fortfarande i dessa så kallade ”utvecklingsstäder”, som utgör de fattiga och försummade områden där lägren en gång låg.

Det mest ökända exemplet på övergrepp började inte ens avslöjas förrän i slutet av 1960-talet, men omständigheter förblir till stor del ouppklara än idag. Precis som skedde i USA, Kanada och på andra håll, stals barn till Mizrahi-familjer av staten. Tusentals spädbarn och småbarn fördes från mödrar i lägren till barnhem eller sjukhus för att få, enligt vad man påstod, bättre vård. Några dagar senare fick mödrarna veta att deras barn dött. Ungefär två tredjedelar av dessa barn hade kommit från jemenitiska familjer och de flesta av de övriga från Tunisien, Marocko, Libyen och Irak. Än idag är ödet för de flesta av dem, vare sig de verkligen dog eller adopterades, okänt eftersom man inte förde några register.¹⁸

Två generationer efter deras invandring har Mizrahi-judar lägre utbildningsnivå, med ungefär tre gånger mindre benägenhet att ta universitetsexamen, än Ashkenazi-judar och de utgör 60 procent av familjerna med låg inkomst.¹⁹ Problemet med att assimilera många nya invandrare som talade den arabiska fiendens språk och bar med sig många av dennes sedvänjor har fortfarande inte övervunnits. Precis som i USA har diskriminering av personer med mörkare hud tjänat

till att bevara och rättfärdiga lägre löner, utbildning och tjänsteställning.

I *Reflections by an Arab Jew* skriver Ella Shohat: ”I Egypten, Marocko, Syrien, Libanon, Irak och Tunisien blev judarna medlemmar i lagstiftande församlingar, i kommunala råd, i rättsväsendet och innehade till och med höga ekonomiska positioner. (Iraks finansminister på 40-talet var Is-hak Sasson, och i Egypten, Jamas Sanua – det är, ironiskt nog, högre positioner än de som vår samhällsgrupp i allmänhet hade uppnått inom den judiska staten fram till 1990-talet!)”²⁰

Vilka slutsatser?

Det vi ser i Israel idag är ett land som påstår sig vara en demokrati, men som har skapat ett legaliserat andra klassens medborgarskap för de 20 procent av befolkningen som är palestinier. Den har nu officiellt förklarat sig vara en judisk stat, och har därmed förlorat varje anspråk på att ge alla sina medborgare lika rättigheter. Det finns också talrika bevis för diskriminering på det ekonomiska, politiska och sociala området mot judar av icke-europeiskt ursprung. Men mest iögonfallande är naturligtvis den 76-åriga illegala apartheidregim som Israel har påtvingat de utvisade palestinierna, genomdriven med en brutal militär

ockupation och periodiska massakrer och som nu har eskalerat till öppet folk mord. En patetisk manöver för att skönmåla denna brutala historia är att försöka bygga upp en myt om Israel som räddaren av fler utvisade arabiska judar än de palestinier som fördrivits. Många av dessa judar kom till Israel för att undkomma ny antisemitism i sina hemländer, vilket var ett svar på den judiska förföljelsen av palestinierna, och många kom med aktivt ingripande från den sionistiska rörelsens organisationer som var i behov av fler judar och billig arbetskraft, men få blev verkligen utvisade.

Som antirasister kräver vi lika rättigheter för alla som bor i Israel/Palestina, vare sig de är araber eller judar, och oavsett ursprung. När den rasistiska slakten i Gaza eskalerar, åtföljd av ökade attacker mot palestinier på Västbanken, och medan USA finansierar mordandet och resten av världens regeringar inte gör något, måste vi ansluta oss till de världsomspännande upproren mot folk mordet. Till syvende och sist måste vi engagera oss själva och alla arbetare, inklusive de i Palestina och Israel, i en antirasistisk rörelse med målet att få ett slut på kapitalismen, ett system som kräver rasism för att överleva.

Översättning: Peter Jervelycke Belfrage
Texten är publicerad på multiracialunity.org

Noter.

¹ 972mag.com/spineless-bookkeeping-the-use-of-mizrahi-jews-as-pawns-against-palestinian-refugees/56472/

² Ibid

³ Righteous Victims, B. Morris, 2001, Vintage Books, New York, NY

⁴ A History of Modern Palestine, I. Pappe, Cambridge University Press, New York, NY, s 55

⁵ Forget Baghdad, Samir Naqqash, Tag Traum Cologne, 2002

⁶ thenation.com/article/world/gaza-israel-border-history/

⁷ A History of Modern Palestine, s 175-179

⁸ thedailybeast.com/articles/2013/01/10/the-mizrahi-jewish-refugee-problem.html

⁹ Jewish Moroccan Immigrants Struggle to Move to Israel, youtube.com/watch?v=ECNGwQx81Zw

¹⁰ Se not 5 och 8

¹¹ azusas.blogspot.co.uk/2012/09/the-zionist-destruction-of-iraqi-jewish.html

¹² A History of Modern Palestine, s 175-9

¹³ Ethnic Integration in Israel, M. Inbar and C. Addler, 1977, Transaction Inc, New Brunswick NJ, p. 22

¹⁴ aisraelstudies.org/papers/Halamesh2008.pdf

¹⁵ Jewish Moroccan Immigrants Struggle to Move to Israel, youtube.com/watch?v=ECNGwQx81Zw

¹⁶ The Jews of Libya, M. Roumani, Sussex Academic Press, Eastbourne, England 2008

¹⁷ Forget Baghdad

¹⁸ edut-amram.org/en/the-kidnappings/

¹⁹ We Look Like the Enemy, R. Shabi, 2008, Walker Publishing Company, Inc, New York, NY, pp 18-19

²⁰ Reflections by an Arab Jew, Ella Shohat http://www.bintjbeil.com/E/occupation/arab_jew.html

Sjunde oktober i ett historiskt perspektiv

Sju månader efter Hamas al-Aqsa-attack som svepte genom stängslan runt Gaza är det tillfälliga bokslutet skrämmande. Gilbert Achar analyserar den israeliska propagandabilden att Hamas' massaker var grundad i antisemitism. Artikeln publicerades den sjunde maj, före den senaste utvecklingen med de israeliska attackerna mot Rafah.

Enligt de uppgifter som finns tillgängliga dödades 1 143 personer – de flesta israeler – den sjunde oktober 2023. Av dessa var 767 civila varav 36 barn och 71 utländska medborgare, 376 var militärer eller säkerhetsvakter, och nästan 250 människor bortfördes i fångenskap. Samma dag blev enligt israeliska källor 1 600 ur angriparnas styrkor dödade på plats, och nära 200 fångslades. Sedan den 7 oktober har enligt källor i Gaza närmare 35 000 palestinier dödats, varav uppskattningsvis 40 procent barn – det vill säga 14 000. Till denna siffra bör man lägga till de 20 000 personer som tros ligga begravda under rasmassorna i Gaza, liksom de 78 000 skadade, många med mycket allvarliga skador. Den absoluta majoriteten av Gazainvånarna har tvingats bort från sina hem, och hela befolkningen på remsan plågas av en tilltagande hungersnöd, som Israel åsamkat dem genom att kraftigt begränsa hjälpsändningarna in i enklaven. De flesta bostäder i Gaza har förstörts i vad som säkerligen är århundradets mest destruktiva bombningskampanj. Med undantag för kärnvapenbombningar är det troligtvis den mest destruktiva någonsin i intensitet, om man sammantaget ser till omfång och tidsperiod.

Faktum är dock att Hiroshimabomben hade en styrka på 15 kiloton TNT, medan israeliska styrkor redan har släppt nästan fem gånger så mycket sprängkraft över Gazas 365 kvadratkilometer. Man behöver knappast nämna att dessa beräkningar är högst provisoriska och att antalet offer stiger för varje dag medan det detta skrivs.

Vad var den sjunde oktober en fortsättning på?

Israels omedelbara reaktion på attackerna den sjunde oktober var inte bara att hävda att detta var den dödligaste attacken som riktats mot israeler under en och samma dag, vilket otvivelaktigt är sant, utan också att kalla attackerna ”den största massakern på judar sedan Förintelsen”, vilket är en mycket mer tvivelaktig beskrivning som dessutom laddats med ett underliggande politiskt budskap. Och ändå är det den senare benämningen som har blivit ett mantra i väst; till exempel kallade Frankrikes president Emmanuel Macron händelserna den sjunde oktober för ”den största antisemitiska massakern detta århundrade” under en ceremoni för att hedra de 42 franska medborgare som dog nära Gazas gräns den dagen.

För den som håller balansräkningen ovan i minnet framstår den underliggande analogin mellan den sjunde oktober och nazisternas massaker på judarna som opassande, då den fullständigt nonchalerar den faktiska styrkebalansen, liksom identiteten hos förövare och offer i de olika fallen. Ett antal experter på antisemitism och Förintelsen uttrycker det helt korrekt i ett gemensamt brev, *Öppet brev om missbruket av minnet av Förintelsen*:

Det är begripligt varför många i den judiska gemenskapen drar sig till minnes Förintelsen och dess föregående pogromer när de försöker förstå vad som skedde den sjunde oktober; massakrerna och de bilder som publicerades i efterhand har återväckt ett djupt rotat kollek-

tivt minne av folkordsantisemitism framdrivet i en tidsmässigt alltför närliggande judisk historia.

Att hänvisa till förintelsen grumlar emellertid förståelsen av den antisemitism som judar möter idag, och är en farlig förvanskning av orsakerna till dagens våld i Israel-Palestina. Förintelsen under nazisterna innebar att en stat tillsammans med ett samarbetsvilligt civilsamhälle gav sig på en liten minoritet, vilket snart gled över i ett folkord som omfattade en hel kontinent. Att jämföra krisen som nu utspelar sig i Israel-Palestina med nazismen och Förintelsen – särskilt när politiker och andra personer som kan påverka den allmänna opinionen gör denna jämförelse – är onekligen ett intellektuellt och moraliskt misslyckande.

Oaktat de likheter som finns mellan Hamas och nazisterna har de senare betydligt mer gemensamt med Israels sionistiska Likuddominerade extremhögerregering. Likud är ett parti med fascistisk härstamning, och regeringen innehåller ministrar som den israeliske förintelsehistorikern Daniel Blatman, professor vid institutet för samtida studier i judendom på Hebreiska

universitetet i Jerusalem, utan omsvep beskrev som ”nynazister” i den israeliska dagstidningen Haaretz.

Sjunde oktober i ett sammanhang

När FN:s generalsekreterare Antonio Guterres den 24 oktober gav uttryck för den uppenbara och banala sanningen att ”sjunde oktober inte skedde i ett vakuum” anklagade Israel honom för att ”rättfärdiga terrorism”, och Israels FN-ambassadör krävde hans avgång. Guterres hade syftat på ockupationen som pågått sedan 1967, och förklarat att ”det palestinska folket har under 56 år utsatts för en kvävande ockupation. De har sett sitt land sakta men säkert slukas av bosättare och plågas av våld, deras ekonomi har tryckts ner, folket har tvångsförflyttats och deras hem har förstörts. Hoppet om en politisk lösning på deras elände försvinner.”

Han sa också att ”det palestinska folkets plågor inte kan rättfärdiga Hamas fruktansvärda attacker. Och dessa fruktansvärda attacker kan inte rättfärdiga en kollektiv bestraffning av det palestinska folket.” Trots detta hävdade till och med Benny Gantz, Netanyahus påstått moderat motståndare och medlem i Israels krigskabnett

sedan den sjunde oktober, att generalsekretären "ursäktar terror", och tillade att "terrorapologeter inte kan tala å hela världens vägnar". På så sätt gav han sitt stilla medgivande till den israeliske ambassadörens krav.

Dessa reaktioner från israeliskt håll var inget annat än en fortsatt förnekelse av verkligheten, en förnekelse de har gemensamt med alla ockupationsmakter i modern tid ända sedan rådan-
deetiska normer och modern internationell lag började fördöma ockupation av ett annat folks territorium. Inte bara var det sant att "den sjunde oktober inte skedde i ett vakuum", det var också helt förutsägbart att våldet skulle explodera vid något tillfälle, särskilt vid Gazaremsan. I december 2009, fyra år efter det israeliska tillbakadragandet från remsan 2005, två år efter att Israels blockad av Gaza i samband med att Hamas mak-
tövertagande, och några få månader efter Israels första större bombkampanj över enklaven (2008-9), ställde Larry Derfner den riktiga frågan till sina israeliska landsmän i Jerusalem Post:

Den fråga vi måste ställa oss är: vad skulle vi göra om vi behandlades så som Gazas invånare behandlas?

Det är inte så att vi inte klarar av att föreställa oss hur ett liv i Gaza skulle se ut. Vi har bestämt oss för att inte göra det. Om vi hade gjort det hade vi kanske inte slutat där. Nästa steg skulle kunna vara att föreställa sig hur det hade varit om vårt land hade varit i samma tillstånd som vi lämnade Gaza i. Och förr eller senare hade vi kanske försökt att föreställa oss vad vi hade gjort om våra liv här hade sett ut som deras.

Vi kanske inte ens behöver fundera över vad vi hade gjort, det kanske räcker med att fundera över vad vi hade tyckt om det folk och det land som inte ens låter oss återhämta sig när kriget är över, som blockerar våra gränser och endast släpper in tillräckligt med varor för att hålla oss precis vid fattigdomsgränsen och förhindra svält och massepidemier.

Sanningen är att när Hamas liknas vid nynazister som primärt drivs av antisemitism reproduceras, som en del av en pågående israel-arabisk strid om narrativet, en gammal beprövad krigsstrategi som påbörjades 1945 när berättelsen om den historiska figuren Amin al-Husseini utnyttjades för

att beskriva den sionistiska erövringen av palestinsk mark 1948 som Andra världskrigets slutliga och mest betydande fältslag. Således kunde den moderna koloniala historiens sista kapitel presenteras som det slutgiltiga slaget mot nazismen. Denna strategi fungerar väl i de delar av världen som bär skulden för nazisternas folk mord på Europas judar; länder vars befolkningar har förfäder som var förövar, medbrottslingar eller åskådare, inklusive de som slog igen dörren i ansiktet på judiska flyktingar. Samma strategiska list fungerar dock inte på större delen av mänskligheten, som är baserad i det Globala Syd. Dessa människor hade föga delaktighet i Andra världskriget och har alltid uppfattat palestinerna som de senaste i en lång räkka av kolonialismens blodiga offer, och inte som arvtagare till nazistimperialismen.

Historisk återblick: Angola 1961

Min vän Michael Cahen, en fransk specialist på det portugisiskspråkliga Afrika gjorde mig i efterdyningarna av den sjunde oktober uppmärksam på ett historiskt skeende som tilldrog sig i Angola 1961 och som har slående likheter med vad som nu pågår i Mellanöstern. Jag blev nyfiken, gjorde mina egna efterforskningar i frågan, och upptäckte att parallellerna gick långt bortom den sjunde oktober. Det här är historien:

Mot bakgrund av att avkoloniseringsrörelserna i Afrika hade nått stora framgångar ökade fientligheten mot den hårdnackade portugisiska kolonialismen kraftigt i Angola 1961, särskilt efter att grannlandet Republiken Kongo (sedermera Demokratiska republiken Kongo) uppnått självständighet från belgiskt kolonialstyre föregående år, vilket fick den portugisiska kolonialmakten att öka repressionen mot angolaner som sökte självständighet. Den antikoloniala väpnade kampen fortsatte i Afrikas kvarstående koloniala områden, och Angola var inget undantag. En av de antikoloniala rörelserna var Föreningen för Angolas Folk (UPA) vars ledare Holden Roberto hade kopplingar till CIA och till Nationella Befrielsefronten (FLN) i Algeriet, varifrån de senare kommer att ta namnet FNLA.

Den 15 mars 1961 korsade UPA-soldater gränsen från Kongo in i norra Angola tillsammans med en stor mängd lokala invånare. En brokig folkhop på mellan fyra och fem tusen män, varav några få var väpnade med gevär och de flesta med macheter gick bärsärk och dödade på

de mest fasansfulla sätt hundratals upp till ett tusen (några exakta siffror finns inte) vita kolonistörer – män, kvinnor och barn – tillsammans med många fler angolaner av annan etnicitet och blandat blod (*mestiços*). Som Maria da Conceição Neto skrev 60 år senare: ”Bilderna av slaktade vita, mestiços och svarta skulle bli en central del av den portugisiska propagandan som syftade till att diskreditera angriparna som ’terrorister’ och ’barbarer’ utan något som helst politiskt mål. Till dags dato är detta den mest spridda föreställningen om ’15:e mars’, vilket omedelbart blev ett hinder för att förstå vad som faktiskt hände.”

Den portugisiska regeringen under högerdiktatorn António de Oliveira Salazar drog i gång en massiv vedergällningskampanj vilken inkluderade omfattande flygangrepp. Salazar tog personligen kommandot över försvarsministeriet i detta syfte. Inom några månader hade tusentals (mot slutet av året över 50 000 enligt Nkwelle Ekaney) människor i den svarta befolkningen dödat. Flera byar brändes ned och jämnades med marken. Ett av det portugisiska luftvapnets främsta vapen var napalm som USA under John F. Kennedys administration hade försett dem med.

Ytterligare två delar av historieskrivningen är relevanta här. För det första kom UPA/FNLA att fortsätta som en CIA-stödd rival till det Sovjetstödda MPLA (Folkrörelsen för Angolas Befrielse). Samtidigt var högerdiktaturen Portugal en av de stater som var med och grundade NATO. Som Roberto själv förklarade för en svensk forskare:

Holden Roberto: Vi fick ingen hjälp från väst på grund av NATO:s relation med Portugal. Vi fick inget stöd. Det lilla stöd vi kunde få var från länder i Afrika och Arabvärlden, som Tunisien. Och Israel, vilket var mycket viktigt för oss vid den tidpunkten. Israel hjälpte oss mycket.

Tor Sellström: Med vapen?

Holden Roberto: Med vapen. Det var med Golda Meirs hjälp.

För det andra kommenterade Frantz Fanon –

som hade stimulerat Roberto att dra igång den väpnade kampen – händelserna i Angola i kapitlet *Spontanitetens styrka och svaghet* (sid. 124-125) i sin kända bok *Jordens Fördömda* från 1961 på följande sätt:

Vi erinrar oss att den 15:e mars 1961 kastade sig en grupp på två tre tusen angoleser mot de portugisiska ställningarna. Män, kvinnor och barn, beväpnade eller obehäpnade, störtade i våg efter våg, mot områden som behärskades av kolonialherrarna och militären under Portugals flagga. Byar och flygplatser omringades och utsattes för upprepad angrepp men tusentals angoleser blev också nedmejade av kolonistörernas eld. Det tog inte lång tid för det angolesiska upprorets ledare att förstå att de måste finna andra metoder om de verkligen vill befria sitt land. Därför har också den angolesiske ledaren Holden Roberto genomfört en fullständig omorganisering av Nationella Angolesiska Armén, med hänsyn tagen till erfarenheterna från andra befrielsekrig och gerillatekniker.

Slutsats

Vilken av dessa två historiska episoder liknar mest Hamas anfall den sjunde oktober och den Israeliska extremhögerregeringens påföljande slakt: Anti-judiska och nazistleda upplopp som ledde till att judarna i Europa nästan utrotas, eller anti-portugisiska UPA-ledda upplopp och den portugisiska extremhögerregeringens påföljande USA-stödda slakt?? Motiverades angolanererna den 15:e mars 1961 främst av anti-vit rasism, eller av hat mot portugisiskt kolonialt förtryck? Var Hamasledda palestinier den sjunde oktober på samma sätt främst motiverade av antisemitism eller av hat mot israeliskt kolonialt förtryck? Svaret på dessa frågor torde vara uppenbara för alla som inte är förblindade av anti-palestinsk, anti-arabisk- eller anti-muslimsk rasism, och av ”narcissistisk medkänsla” för vita israeler.

Översättning Jakob Sandberg
Artikeln är publicerad på Historical Materialisms blogg
den 7/5 2024.

Gazaplatsen

Under tisdagsmorgonen den 14:e maj samlades studenter från Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola utanför Göteborgs universitets huvudbyggnad vid Vasaplatsen som en del av en landsomfattande rörelse av studentlägerprotester i solidaritet med Palestina. En plats som efter lägerprotesterna snarare kommit att bli känd som *Gazaplatsen*. Gemensamt för den landsomfattande rörelsen är kravet på svenska universitet att officiellt fördöma Israel och vidta omedelbara åtgärder som svar på det folk

som Israel och dess allierade utsätter palestinier för. Kraven innefattar vapenvila i Gaza och de ockuperade områdena, liksom att universiteterna är transparenta med sina finansiella, utbildningsmässiga och andra samarbeten i Israel och med israeliska universitet – och upphäver dessa omedelbart. Den öronbedövande tystanden från universiteterna sedan den 7:e oktober, för att inte säga sedan 1948, utmanas genom studenternas mobilisering, solidarisering och synliggörande av universitetens inbäddning i den israeliska krigs-ekonomi.¹

Studentrörelsen har även centrerat vikten av omsorgspolitik, det som på engelska beskrivs som en politics of care, där de lyfter omsorg inte bara som ett känslomässigt tillstånd och ett moraliskt och politiskt imperativ, utan också som en potentiellt transformativ handling med rötter i abolitionism. Där forskning med rätta har förhållit sig kritisk till det förnyade intresset för omsorg, särskilt dess koppling till nyliberal avpolitisering

och individualisering, centrerar rörelserna den radikala och antirasistiska traditionen av omsorg inom aktivistiska och revolutionära rörelser. I denna fotoessä zoomar jag in på de gemensamma omsorgspraktikerna, det vardagliga som ofta förbises i de mer spektakulära praktiker som ofta fångas upp i den mediala rapporteringen – och menar att även dessa handlingar måste placeras inom rörelsens politiska rum.

Under de tre veckor studenterna har ockuperat Gazaplatsen har ett flertal teach-in organiserats, Studenterna har haft tre förhandlingar med rektorn Malin Broberg om deras krav på universitetet - möten som tagit plats i den byggnad framför vilka de gör sin närvaro påmind varje dag. Här

öppnar de upp det urbana rummet för fler att engagera sig, för nyfikna att lära sig mer om ockupationen av Palestina, för universitetsanställda att stötta rörelsen, bland annat genom att undervisa, handleda och arbeta från campet.

Mattfältet – en symbol för hur studentrörelserna inte bara engagerar studenter, utan det omgivande samhället. Här finns bidrag från restauranger,

grannar, organisationer liksom organiserade och icke-organiserade propalestiniska röster.

*The Palestinian cause is not a cause for Palestinians only,
but a cause for every revolutionary, wherever he is, as a cause of
the exploited and oppressed masses in our era*

– Ghassan Kanafi.

Studenterna kamp måste förstås som en bredare kamp för universitetets autonomi och akademisk frihet i en allt mer repressiv och auktoritär tid. Även om Gaza är i fokus för rörelsen pekar de på bredare attacker mot högre utbildning, inte minst sett kring hur Tidöregeringen allt mer söker detaljstyra universitetet. Rörelsen synliggör även hur regeringen och universitetet aktiverar polisen som en våldsapparat även på campus –

inte minst genom hur polisen våldsamt bröt upp studenternas tältläger i Lund liksom vid KTH i Stockholm. På så sätt enar både Palestinafrågan och studentrörelserna skärningspunkten mellan ockupationsmakt, repressiv politik och statligt sanktionerat våld som binder samman Palestina med Sverige, regeringen och universitetet med Israels krigsapparat och solidaritetsrörelsen globalt.

Noter.

¹Se exempelvis boken "Towers of Ivory and Steel: How Israeli Universities Deny Palestinian Freedom" av Maya Wind liksom Håkan Thörn och Catharina Thörns debattartikel "Akademisk bojkott mot Israel är ett stöd för den fria forskningen" publicerad i Dagens Nyheter den 24 maj, 2024.

Staten som social relation

Under de senaste tio åren har debatter om den kapitalistiska staten återigen hamnat högt upp på dagordningen inom marxistisk teoribildning. En viktig källa för denna teoretiska utveckling återfinns i sociologen Bob Jessops samlade verk som sträcker sig mer än fem decennier bakåt i tiden. I detta bidrag till Röda rummets essäserie om den samtida marxistiska teorin – som ligger till grund för en antologi inom samma tema som kommer att publiceras av bokförlaget Daidalos hösten 2025 – uppehåller sig Vanja Carlsson vid Jessops bidrag till den så kallade regleringsskolan, hans relation till den klassiska marxismen och frågan om vad hans tänkande innebär för vår förståelse av den kapitalistiska staten idag.

På kort tid har vi bevittnat ett flertal kriser i samhället som med all önskvärd tydlighet visar att ekonomi, politik, juridik och förvaltning är tätt sammantvinnade. Det gäller såväl krisernas orsaker som de lösningar som har erbjudits. Jag tänker särskilt på coronapandemin, inflationskrisen och de närmast kroniska kriser inom välfärd och infrastruktur som kan härledas till en långtgående avreglering och omstöpning av offentliga verksamheter utifrån en marknadslogik. För att analysera hur samhällsordningar som ekonomi, politik och förvaltning hänger ihop finns onekligen många alternativ. För sociologen Bob Jessop börjar en sådan analys hos staten i kapitalismen.

För Jessop, som är född 1946 och professor emeritus vid University of Lancaster i Storbritannien, har frågan om statens funktion i kapitalismen stått i centrum alltsedan hans första bok *Social Order, Reform and Revolution* från 1972. De frågor som han har försökt besvara är: vad är staten för något, vilken roll har den och vilka effekter får den i kapitalismen? Med dessa frågor som

som grund har Jessop riktat uppmärksamheten mot statens makt, dess räckvidd och de (klass) intressen som den vilar mot och bidrar till. Hans senaste bok – *The State: Past, Present, Future* från 2016 – kan, som sociologen Erik Olin Wright har konstaterat, betraktas som kulmen av ett både teoretiskt och empiriskt utforskande av staten under kapitalismen.

I takt med att den marxistiska teorin i kölvattnet av finanskrisen 2007–2008 har återtagit något av sin forna status har frågan om den kapitalistiska staten återigen blivit ett centralt tema. För alla som just nu återvänder till vad Marx och marxister haft att säga om staten i kapitalismen utgör Jessops tänkande en viktig gravitationspunkt.

Staten mellan kris och stabilitet

Jessop har idag en mycket omfattande mängd vetenskapliga arbeten bakom sig. Hans första betydande bidrag gjorde han till regleringsskolan. För att förstå varför kapitalismen – trots sin oundvikliga tendens att hamna i kris – ändå har präglats av längre perioder av relativ stabilitet,

till exempel under efterkrigsåren, undersöker regleringsskolan relationer mellan staten och kapitalismen och hur dessa relationer på ett konkret plan bidrar till att upprätthålla politisk och ekonomisk stabilitet. Utgångspunkten är att det uppstår inomkapitalistiska motsättningar som staten på olika sätt behöver reglera för att säkerställa fortsatt kapitalackumulering. Det kan bland annat handla om att den kapitalistiska logiken inte själv kan tillgodose den relation mellan kapitalister och löntagare som den förutsätter. Om exempelvis en allt för stor andel av produktionens mervärde tillfaller kapitalisterna, och löntagarna därför inte får tillräckligt betalt för sitt arbete, kan löntagarna inte heller konsumera i den utsträckning som systemet behöver, vilket resulterar i en överproduktionskris. Ett annat exempel är att den ständiga tekniska utvecklingen och automatiseringen som kapitalismen strävar efter i syfte att öka effektiviteten i produktionen kan resultera i arbetslöshet eller kompetensbrist inom arbetskraften, som i sin tur skapar ett behov av finansiering av nya offentliga utbildningar.

Hur staten agerar när den reglerar inomkapitalistiska motsättningar och hur dessa regleringar konkret ser ut beror på vilka styrkeförhållanden som råder och inom vilka fält motsättningarna tar sig uttryck mellan olika sociala, politiska och materiella samhällsintressen vid en given tidpunkt. Kärnan i regleringsskolans argument är att staten behöver kompensera för marknadskrafternas misslyckanden, till exempel genom att finansiera offentliga utbildningar, reglera skatte- och lönepolitiken, skydda konkurrensen genom lagstiftning eller att ge ekonomiska stödpaket till företag i kris. Därutöver behöver staten hantera konsekvenser av den exploatering av människor som kapitalismen genererar och skapa förutsättningar för en social sammanhållning som kan bidra till att producera den starka och tillgängliga arbetskraft som ett kapitalistiskt samhälle behöver för sin överlevnad. Den reglering som regleringsskolan diskuterar är alltså inte enbart den smala politisk-ekonomiska regleringen, utan handlar också om reproduktionen av samhällsordningen i sin helhet.

Antagandet att staten är central för kapitalismens överlevnad, skiljer sig, menar Jessop, från de tidigare marxistiska teorier som uteslutande ser staten som ett passivt instrument att användas av den dominerande klassen i syfte att

främja sina egna intressen. I hans arbete inom regleringsskolans teoretiska ram hittar vi grundläggande utgångspunkter och antaganden som han utvecklar i senare arbeten om staten, där han kom att vidga sin teoretiska referensram, både inom och utanför den marxistiska teorin.

Att genom staten förstå styrkeförhållanden mellan samhällsklasser

Jessops största avtryck inom marxismen har han förmodligen gjort som uttolkare av Nicos Poulantzas, inte minst genom den tidiga monografin om dennes tänkande och utveckling från 1985. Poulantzas stod under 1970-talet för en inflytelserik omläsning av den klassiska marxismens portalfigurer – Marx, Engels, Luxemburg och Gramsci – vilken har haft stor påverkan på Jessops tänkande om staten.

Med inspiration från Marx argument att kapitalet är en social relation menade Poulantzas att staten bör betraktas som en kondensering av en social relation mellan klasser och samhällsskikt. Han avfärdade det mer ortodoxa antagandet att staten i första hand är ett verktyg för att förtrycka underordnade klasser och argumenterade i stället för att staten är en sammansatt enhet som genererar egna effekter på reproduktionen av klassamhället. I det här sammanhanget var Antonio Gramscis idé om den integrerade staten och Louis Althusserns teori om de ideologiska statsapparaterna särskilt viktiga, eftersom de inte accepterade den klassiska uppdelningen mellan det offentliga och det privata. Vid sidan av den repressiva statsapparaten rättsväsende, polis och militär intresserade sig Althusser för ideologiska statsapparater som inkluderade institutioner som kyrkan, familjen, rätten, politiken, fackföreningsrörelsen, medierna, med mera. Politiken och civilsamhället upprätthåller och återskapar tillsammans borgarklassens hegemoni; staten kan inte på något enkelt och entydigt vis avgränsas från institutioner som vi normalt sett ser som ekonomiska, sociala eller kulturella. Med hjälp av dessa teoretiska antaganden kunde Poulantzas argumentera för att en hegemonisk borgerlig stat alltid måste förmedla konkurrerande intressen, så som mellan marknadsintressen och medborgerliga intressen. Staten bör därför analyseras

som en motsägelsefull enhet av ledning, dominans, tvång, samtycke och institutionell organisering.

Det är det här sammanhanget som man ska förstå varför Jessop har sällat sig till de marxister som inte bara har avfärdat den franska filosofen Michel Foucault och hans teori om makt utan även lånat insikter från hans tänkande. Foucaults grundläggande motivering för behovet av en ny maktteori var att traditionella teorier, till vilka han räknade marxismen, var alldeles för låsta av utgångspunkten att staten är en helt separat sfär. För att förstå hur statens makt fungerar i praktiken måste vi kunna se att den verkar i alla samtida sfärer samtidigt. Men även om Foucault var användbar för Poulantzas och Jessops syften har de inte gått lika långt i sina resonemang och därför heller aldrig riskerat att underskatta statens betydelse i kapitalismen, vilket delar av Foucaults tänkande har kritiserats för att göra.

Vad staten inte är

Vad det innebär att staten är en social relation blir kanske tydligare när vi förstår vad staten inte är. Staten är inte ett ting, menar Jessop. Den är inte heller någon enhetlig aktör med ett eget medvetande – den är inget subjekt. Det är inte staten som sådan som utövar makt och den fungerar inte som ett neutralt verktyg för den dominerande klassen. Snarare aktiveras statens makt av aktörer som politiker eller tjänstemän som befinner sig i det statliga systemet. Denna makt sträcker sig såväl inom staten som bortom gränserna för dess formella administration. Statens roll kan alltså även undersökas i vad som vid en första anblick tycks vara ett icke-statligt sammanhang. Varken statens territorium, administration eller population för sig är däremot i sig inte tillräckligt intressanta om vi vill förstå statens egenskaper och syften. På så vis är Jessops statsteori egentligen inte speciellt statscentrerad. I stället är det

relationerna mellan dessa, tillsammans med historiskt specifika och ofta konkurrerande idéer om staten, det som han kallar för ”statsprojekt”, som är väsentliga.

Med utgångspunkten att staten är en social relation vill Jessop undersöka hur styrkeförhållanden mellan klasser vid en given tidpunkt tar sig uttryck i statens agerande och förutsättningar för handling vid just det tillfället. För att besvara frågan om statens makt och roll under kapitalismen ställer han de medel som staten använder sig av, som exempelvis beskattning, reglering och rättssystem, och de effekter som dessa genererar i samhället i centrum. Statens agerande skapar ojämlika möjligheter för olika grupper och intressen att påverka politiken, de offentliga institutionerna och att formulera politiska målsättningar och riktlinjer. Den gynnar således vissa grupper, medan den missgynnar andra. Men hur detta kommer till uttryck konkret, när effekterna av statens agerande aktualiseras och hur långt statens makt når, kan inte förutsägas utan måste analyseras historiskt och kontextuellt. Jessop är på så sätt mer intresserad av formerna för utövande av statsmakt än av själva statsapparaten som sådan. Den senare är bara en av många arenor där samhällets intressemotsättningar kan urskiljas. Han undersöker med andra ord maktkamper som utspelas i statens institutioner och i förhandlingar om politik och policy, utan att isolera kamper inom staten från det omgivande samhället.

I en intervju från år 2022 säger Jessop att hans teori inte är orienterad mot ”abstrakta spekulationer om politikens väsen eller statens *a priori* klasskaraktär.” Centralt för Jessop är i stället att helt och hållet undvika ”transhistoriska” statsteorier eftersom suveräna stater inte existerar i ett vakuum utan i ett nära förbund med rådande, men föränderliga, samhällsordningar, framför allt det ekonomiska och juridiska systemet, och civilsamhället. Jessop skiljer sig därmed från en Weberiansk transhistorisk syn på staten som gör gällande att en stat definieras av sitt våldsmonopol, alldeles oavsett vilken tid eller plats man undersöker. Jessop vänder sig också bort från en marxism som han menar hemfaller åt funktionalistiska analyser, såsom Ralph Milibands (1969) argument att statens centrala funktion är att försvara den dominerande klassens intressen, eller Louis Althusser (1971) utgångspunkt att statens funktion är att skapa social sammanhållning i ett

splittrat klassamhälle. Jessop vill i stället lämna utrymme för motsägelser och motsättningar i statens förhållande till sin sociala omgivning, och öppna upp för analyser av hur de relaterar till varandra. Han vill utforska nyanserna och variationerna i statens former och kontexter, men på så sätt gör hans ovilja att ta sin tillflykt till förenklade förklaringsmodeller läsningen ibland också snårig, invecklad, och – i ärlighetens namn – stundtals ganska abstrakt. Men den bottenar i en uttrycklig önskan om att formulera användbara och metodologiska verktyg som hjälper oss att förstå komplicerade samhällsprocesser där staten analyseras i sitt historiskt specifika sammanhang. Jessop uppmanar oss att särskilt hålla ett kritiskt öga på hur idéer om staten, eller statsprojekt, fyller en viktig funktion i att politiskt legitimera maktutövning, i termer av såväl sanktioner, våld som ideologisk dominans, och genom att forma grundläggande ideologiska antaganden om statens natur och syften.

Vad händer med statens makt idag?

Historiskt har stater i kapitalismen varit föremål för varierande ekonomiska strategier, skilda statliga projekt och olika visioner. För Jessop ger detta oss en viktig lärdom om att statens ”kapitalistiska natur” inte bör tas för given. Inte ens i samhällen där de kapitalistiska produktionsförhållandena är dominerande. Ett återkommande argument är att vi måste leta efter makt från, i och över staten hos de relationer som staten utgörs av. Vad menar då Jessop är utmärkande för den västerländska samtida staten och vilka tendenser ser han inför framtiden i förhållande till gränserna för dess maktutövning och de styrkeförhållandena som avgör denna?

När *The State – Past, Present, Future* publicerades år 2016 menade Jessop att staten befann sig mitt emellan två motsatta tendenser. Å ena sidan tendensen att stärka och expandera olika former av nationella statliga system, och å andra sidan tendensen att utvidga globala överstatliga eller mellanstatliga system som, tillsammans med ett starkt inflytande för marknaden, försvagar staten. Sedan dess har relationen mellan stat och marknad och sociala ordningar genomgått förändringar som har påverkat hur statens makt tas i uttryck och var gränserna för den går, men fortfarande är de två motsatta tendenserna i rörelse.

Den kanske tydligaste förändringen är en för-

stärkning av statsmakt och statliga ekonomiska interventioner i kölvattnet av nyliberalismens kris och den pågående ekonomiska krisen. Försöken att skydda statens suveränitet och territorium har också fördjupats och accelererat – sedan 2016 har vi sett både Brexit, nya krig mellan suveräna stater och, inte minst i Sverige, en ökad uppmärksamhet riktad mot brott mot rikets säkerhet. I Sverige ser vi även nya exempel på mer detaljerad politisk inblandning i målsättningar, riktlinjer och beslut som tidigare i allmänhet överlätits åt professioner och offentligt anställda på myndighetsnivå eller där åtminstone praxis om ”en armlängds avstånd” mellan politik och förvaltning varit rådande. Exempel på detta är politikens inblandning i frågan om vilka specifika ledamöter som ska sitta i universitetens styrelser eller vilka som ska vara myndighetschefer. För att inte tala om förslaget att låta opolitiska tjänstemän på Regeringskansliet som arbetar aktivt med att genomdriva Tidöavtalet få högre löner. Vad gäller förhållandet mellan politiken och förvaltningen så ser den politiska statsmakten ut att expandera och dess ideologiska möjligheter att skapa hegemoni tycks ha utökats.

Men samtidigt som flera mellanstatliga institutioner och avtal har försvagats på internationell eller global nivå, som exempelvis FN, WTO och WHO, vilket i sig indikerar att nationalstatens makt har förstärkts, så fortsätter marknadens inflytande över politiken att vara mycket stor inom många politikområden. Under de senaste 15 åren har Jessop i stor utsträckning intresserat

sig för hur statens makt över beslutsfattande och genomförande av politik påverkas, nästan alltid i betydelsen minskar, genom olika former av nätverksstyrning där flera olika aktörer från både offentlig och privat sektor tillsammans fattar beslut – en styrform som tenderar att ge liten möjlighet till demokratisk insyn och som har visat sig främja den privata sektorns intressen framför den offentliga sektorns intressen. Nätverksstyrning och annan privat-offentlig samverkan är fortfarande vanligt förekommande inom kanske framför allt områden där det finns mycket pengar. Ett exempel är politikområdet kring artificiell intelligens och digital automatisering. Här ges stora företag ett mycket stort inflytande, på såväl EU-nivå som på nationell nivå, över politiska målsättningar och ansvar över att dessa implementeras.

I *The State: Past, Present, Future* konstaterar Jessop även att intresset för statens roll, kapacitet och begränsningar har ökat sedan finanskrisen år 2008, och intresset tycks inte ha svalnat sedan bokens utgivning. Debatter om staten och kapitalet har på senare tid med rätta upplevt en renässans inom marxistisk teori, bland annat i den nyligen utgivna antologin *Marxism and the Capitalist State: Towards a New Debate* (2023). Förhoppningsvis kommer en aktualiserad teoretisk diskussion att vara till stor hjälp när vi nu behöver förstå de strukturuomvandlingar som sker inom ekonomi och arbetsmarknad, de förändrade internationella relationerna och nya tendenser i relationen mellan politik och förvaltning.

Referenser.

- Althusser, L (1971) Ideology and ideological state apparatuses (notes towards an investigation). I *Lenin and philosophy, and other essays*. New left books, s. 127-186.
- Hunter, R, Khachaturian, R och Nanopoulos, E (red) *Marxism and the Capitalist State: Towards a New Debate* (2023). Palgrave macmillan
- Jessop, B (1972) *Social Order, Reform and Revolution. A power, exchange and institutionalization perspective*. Macmillan
- Jessop, B (1985) Nicos Poulantzas: *Marxist theory and political strategy*. Macmillan
- Jessop, B (2016) *The State: Past, Present, Future*. Polity press
- Jessop, B och Morgan, J (2022) The strategic-relational approach, realism and the state: From regulation theory to neoliberalism via Marx and Poulantzas, an interview with Bob Jessop. *Journal of critical realism* 21(1): 83-118
- Miliband R (1969) *The state in capitalist society*. Weidenfeld & Nicolson

Den röda rösten ställer om till digital utgivning

Vid årsskiftet ändrades världen en aning för många av oss. För första gången på 50 år dunsar Internationalen inte längre ner i brevlådan varje vecka. Liksom andra tidningar som inte kan leva på annonser har Internationalen under större delen av sin existens varit beroende av det statliga presstödet som avskaffades i höstas. När beslutet togs i riksdagen jublade högern. Äntligen skulle detta "mediala monster" dräpas, det som kanaliserat en "älv av pengar" till tidningar "i olika nyanser av rött" som den SD-politiker som hade i uppdrag att presentera förslaget uttryckte det.

Det avskaffade presstödet är en del i den statskontrollerade högerkanonad som nu riktas mot allt som andas folk rörelser – alltifrån förbud mot socialdemokraternas lotteriverksamhet till att folkhögskolor sätts på svältkur, indraget stöd till freds- och biståndsorganisationer, nedskärningar i public service och så vidare. Mönstret är tydligt: de som inte lydigt går i storföretagens ledband ska inte heller få något stöd av den högerkontrollerade staten. Medielandskapet kommer än mer att domineras av de stora borgerliga tidningarna som inte bara för storföretagens talan utan själva är just storföretag vars ägare har samma intressen och värderingar som vilka andra kapitalägare som helst.

Internationalen kan självklart inte mäta sig med extremhögerens trollfabriker eller den dolda miljarddrullningen till PR-företagens lobbyverksamhet. Men just eftersom högerns övertag är så stort blir en röst som vår så oerhört viktig. En röst som går på tvärs mot företagspropagandan, mot högerns rasism och krigshets, som ger utrymme, stöd och argument åt gräsrotsaktivister i miljö-

internationalen

1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024

Slutsats av EU-valet: Organisering underifrån avgörande

Jun 12, 2024 av [Hörselband](#)

Högeranslutningen kom av sig i EU-valet. I alla fall i de nordiska länderna där vänsterpartier av olika schattningar tog tydliga steg framåt. I Finland varade Sverigefolkandenas orolighet, SD har för första gången backat i ett val medan vänsterpartiet, Socialistisk Folkparti och vänsterförbundet gick något framåt. ...[Läs mer](#)

Låt inte högern och de rika avgöra EU-valet

Jun 05, 2024 av [Hörselband](#)

Attentatet mot vänsterpressen

Jun 01, 2024 av [Hörselband](#)

relser, fackföreningar, Palestinasolidaritet och de tusentals dagliga handlingarna av motstånd som sällan når en bredare krets. Så vi kan naturligtvis inte ge upp Internationalen. Inte i dessa tider.

Genom att gå över till helt digital utgivning får vi rentav möjligheter att komma ut mycket snabb-

are med kommentarer och analyser än vad en tryckt veckotidning tillåter. Dessutom kan vi sprida dem utan hänsyn till de begränsningar presstödsreglerna sätte.

Det förutsätter dock ett par saker. Den absolut viktigaste är läsare. Det spelar ingen roll hur bra material vi publicerar (och vi är faktiskt lite stolta över den nivå vi lyckas hålla) om det inte läses, sprids och diskuteras. Internationalen finns inte för sin egen skull utan för att vara ett hjälpmedel att förstå världen för att kunna förändra den i stort och smått. Därför har vi beslutat att, åtminstone till en början, inte ta betalt för tillgången till artiklarna. Det enda vi begär är att läsarna skaffar ett konto och loggar in.

Men vi behöver även aktiva läsare. Människor som kan skriva från sin vardag eller använda sina kunskaper till att kommentera och förklara vad som sker.

Det tredje, och just nu mest akuta, är att vi behöver professionalisera arbetet en aning. Idag sker allt arbete utom det som gäller själva hemsidan helt ideellt. Ska vi kunna upprätthålla tid-

ningen på sikt behöver vi någon som arbetar med tidningen mot ersättning, en redaktionssekreterare som planerar, driver in artiklar, kontakter tänkbara skribenter och så vidare. Detta kräver pengar som bara kan komma från läsarna.

Kort sagt, vi behöver stöd från er som tidigare prenumererat på Internationalen.

Ett första stöd är att gå in på internationalen.se och skapa ett konto så att du kan börja läsa artiklar.

Om du sedan kan avvara en slant är vi väldigt glada. Det bästa sättet är att göra en stående överföring en gång i månaden, något som ger oss en viss möjlighet att planera. Du kan gå in på din bank och föra över valfritt belopp till konto 9960 3400 396 911 (Kampfonden) Sen klickar du i att det skall göras varje månad.

Varje inbetalning är självklart värdefull. Engångsgåvor kan du ge via SP:s kampfond 39 69 1 - 1 eller Swisha 123 052 4934

bar Restaurant

Den röda tråden

I Sverige ges varje år ut en stor mängd litteratur som inriktar sig på samhällskritik och samhällsanalys. Merparten av denna litteratur recenserar dock aldrig. Dagstidningarna har minimerat antalet recensioner av facklitteratur och tidskrifterna har i det flesta fall ett mycket begränsat utrymme för recensioner. Att samhällskritiska texter endast i undantagsfall blir föremål för kritisk läsning och reflektion är ett fattigdomsbevis för den svenska kulturella offentligheten. För att bidra till att ändra på detta kommer Röda Rummet från och med detta nummer att innehålla en utökad recensionsavdelning, som kommer att innehålla längre och kortare recensioner, recensionsessäer samt kortfattade bokanmälningar. Vi kommer huvudsakligen att inrikta oss på svenska alster men i varje nummer kommer vi även att recensera internationell samhällskritisk litteratur som förtjänar att uppmärksammas.

I ockupationens tjänst

Under våren 2024 ställde studenter över hela världen upp tältläger på universitetens campus och framförde krav på universitetsledningarna att bryta samarbeten med israeliska företag och universitetet. Bakgrunden är den pågående attacken på Gaza men kraven på bojkott är inte något nytt. Tvärtom har kampanjen "Boycott, Disinvest, Sanction" (BDS) initierad av The Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel (PACBI) funnits i tjugo år med krav på att sätta press på Israel att följa internationell lag. Maya Winds nyutkomna bok *Towers of Ivory and Steel: How Israeli Universities Deny Palestinian Freedom* placerar sig mitt i denna aktuella politiska debatt.

I bokens inledning ställer Wind frågan: Är israeliska universitet delaktiga i kränkningarna av palestinska rättigheter? Hennes svar på detta är redan inledningsvis ett entydigt ja, och boken är snarast en undersökning av hur de israeliska universiteterna inte bara är delaktiga i ockupationen och dess våldsutövning utan också undertrycker och övervakar akademisk forskning och utbildning.

Som israelisk forskare har Wind haft tillgång till arkiv och dokument som påvisar universitetens nära samarbete med den israeliska staten, inklusive dess säkerhetstjänst och militär. Boken är uppdelad i två delar: en del som går igenom universitetens medverkan i att upprätthålla ockupationen, brott mot mänskliga rättigheter och militära offensiver, och en del som analyserar olika former av övervakning och undertryckande av kritisk forskning, och repression mot palestinska studenter. Winds analys är både historisk och samtida.

Vissa saker i boken är kända sedan tidigare, som att israeliska universitetet utvecklar avancerad militärteknologi, övervakningssystem och AI-verktyg som sedan säljs vidare som "strids-testade". Eller att universitetet är strategiskt

Maya Wind

*Towers of Ivory and Steel:
How Israeli Universities Deny
Palestinian Freedom*
Verso Books 2024.

placerade, som Hebrew University med campus på ockuperad mark i Östra Jerusalem, eller Ariel University, beläget på Västbanken. Annat är mindre känt, som att arkeologin genomför utgrävningar på ockuperad mark, inte respekterar regler för utgrävningar utan använder bulldozers som gräver förbi historiska skikt av muslimsk närvaro och förstör islamiska monument. Eller att den kriminologiska forskningen använder sig av forskningsdata hämtade från förhör med palestinska fångar under förhållanden som kritiserats av människorättsorganisationer. Wind visar också i detalj på repressionen av palestinska studenter och forskare, både av de som är israeliska medborgare och de som studerar på Västbanken.

Winds bok redovisar inte bara en unik och gedigen forskningsinsats. Den ger också en övertygande analys av hur akademisk kunskap och ekonomisk och politisk makt är ouplösligt förbundna i den israeliska statens ockupation av palestinska territorier - och det våld och förtryck den utsätter den palestinska befolkningen för. Därtill drar hon också politiska slutsatser med bäring på den debatt om akademisk frihet som aktualiserats med anledning av studentrörelsens krav på akademisk bojkott av israeliska universitet. I denna debatt framhålls ofta att bojkott skulle innebära en begränsning av den akademiska friheten som universiteterna ska värna. Wind vänder på detta resonemang och menar att bojkott är nödvändigt för att skydda den akademiska friheten, inte bara för några utan för alla, och sätta press på universiteterna att bli de bastioner för fri kunskap som de så ofta porträtteras som.

Kampens känsloliv

Hannah Proctor var först tveksam till att kalla sin bok om politiska nederlag för Burnout. Termen (som vi på svenska kan översätta till 'utbrändhet') används i dag främst för att beskriva en individuell psykologisk process orsakad av överarbete, huvudsakligen bland medelklassen, i en nyliberal kapitalistisk värld. Men det är inte denna form av utbrändhet Proctor primärt är intresserad av att undersöka. I stället leder hon läsarens uppmärksamhet mot termens ursprung. Psykoanalytikern Herbert J. Freudenberger myntade begreppet för att beskriva den utmattning han observerade hos sina medvolontärer i San Franciscos och New Yorks så kallade free clinics. Han argumenterade för att utbrändheten inte bara uppstod ur överarbete, utan också ur de besvikelser och skuld känslor som uppstod hos volontärerna i förbindelse med arbetet när de upplevde sig inte kunna leva upp till sina politiska ideal.

Detta är Proctors ärende i boken: vi vet att livet under kapitalismen producerar ständiga besvikelser och ständigt elände, men hur ska vi förstå de negativa känslor som produceras genom politiskt arbete? Proctor insisterar på att vi måste förstå dem politiskt och historiskt, snarare än genom mainstreamdiskursens individualistiska och neurologiska förståelse av psyket. Detta gör hon genom bokens åtta kapitel som alla undersöker en känsla relaterad till politiska erfarenheter som hon inordnar under tre överordnade delar. I varje kapitel förlitar sig Proctor på ett brett urval av historiska och skönlitterära texter om vänstern. Boken är dock inte en kronologisk genomgång av vänsterns emotionella historia. I stället använder hon, i varje kapitel, exempel från olika tidsperioder och geografiska kontexter.

I bokens första del, *Historical Symptoms: Past Attachments* undersöker Proctor hur vänstern förhåller sig till det förflutna genom melankoli, nostalgi och depression. Det handlar både om

The Emotional Experience
of Political Defeat

Hannah Proctor

enskilda aktivisters relation till sina egna politiska erfarenheter men också om vänsterns föreställningar om de tidigare kamper som de själva inte deltagit i. Genom att berätta om bland annat brittiska gruvarbetare involverade i strejken 1984 och italienska 1968-studentaktivister, visar hon hur de förhöll sig till sina förlorade kamper med motsättningsfulla känslor: medan de själva hade blivit förändrade på djupet av dessa upplevelser och kände att de inte kunde gå tillbaka till de liv de levde innan, hade samhället omkring dem till synes lämnat minnet om kamperna bakom sig och gått tillbaka till normalen.

I den andra delen, *Survival Pending Revolution:*

Patient Urgency behandlas de känslomässiga utmaningar som uppstår när politisk aktivism upprätthålls över längre tidsperioder: när aktivister riskerar att bli utbrända, utmattade eller – nästan värst – bittra. Förutom Freudenbergers *free clinics* skriver bland annat Proctor om den epidemi av vad vi idag skulle kalla utbrändhet och andra psykiska problem som spred sig bland bolsjevikerna efter den ryska revolutionen. Själv kom jag att tänka på ett citat från Doris Lessings *Den Femte Sanningen* där en medlem av det Kommunistiska Partiet reflekterar över en period av intensiv organisering: "Inte för första gången i mitt liv gick det upp för mig att jag hade spenderat veckor och månader i frenetisk, politisk aktivitet och absolut inget uppnått." Politik är hårt arbete och kräver en nivå av energi och engagemang som resultatet sällan motsvarar. Proctor kommer dock också med exempel på hur aktivister har försökt motverka utbrändhet såsom Svarta Pantrarnas så kallade "överlevnadsprogram" som erbjöd gratis vård av både fysisk och psykisk ohälsa, vars rötter de insisterade på måste förstås politiskt. Den sista delen, *Concepts Transformed: Anti-Adaptive Healing*, bygger vidare på detta och undersöker hur aktivister med varierande resultat försökt läka och rehabilitera sig själva efter betydande politiska besvikelser. Proctor visar hur aktivister har försökt politisera trauma och sörjande, och använda dessa till att stärka och fortsätta kampen.

Historieskrivningen om vänstern tenderar ofta att antingen bestå av överdrivna lovord som slätar över historiens svårare sidor, eller att vara överdrivet fatalistiska och cyniska. I kontrast till detta skriver Proctor fram en nyanserad berättelse om vänsterns emotionella liv. Kapitlet om *Bitterness* är man bitvis tvungen att lägga ifrån sig, förfärad över den grymma behandling politiska aktivister utsatt varandra för. Exempelvis beskriver Proctor organisationen *The Weather Undergrounds* självkritikssessioner, som kunde sträcka sig över hela dagar, som ofta genomfördes medan medlemmarna var påverkade av amfetamin och LSD, och ibland genomfördes direkt efter våldsamma sammandrabbningar med polisen. Omvänt visas det i kapitlet om Mourning hur AIDS-aktivister kanaliserade sorgen de kände över sina döda vänner och älskare för att på vackra och kreativa sätt mobilisera mot statens uteblivna åtgärder.

Boken är läsvärd bara för efterordet. Här reflekterar Proctor över poängen med att skriva en bok som fokuserar på de negativa känslor som uppstår i samband med politisk aktivism. På vilket sätt kan det överhuvudtaget bidra till kampen? Riskerar inte detta fokus på negativa känslor att bli demobiliserande? Målet med boken är enligt Proctor att visa på hur sociala rörelser tidigare har arbetat sig igenom svåra emotionella upplevelser, för att dra lärdomar om hur vi bättre kan ta oss igenom sådana upplevelser och finna kraft att fortsätta kämpa för en annan värld. Här identifierar hon en central motsättning mellan politiskt arbete och psykologiska, emotionella upplevelser: där de flesta politiska kamper är av brådskande karaktär och kräver omedelbar handling tar det tid och tålamod att hantera psykologiska och emotionella problem. Detta betyder dock inte att vi kan ignorera de senare och uteslutande fokusera på "politiken". Att vänja blicken vid emotionella aspekter är inte att avpolitisera kampen, utan att utvidga vad vi förstår som politiskt. Om vi förstår dessa aspekter bättre kan vi också hitta kollektiva sätt att hantera dem och därigenom stärka vår förmåga att fortsätta, trots de ständiga nederlag vi – tyvärr – fortsatt genomlever.

Medan jag arbetar med denna recension skriver en vän att han precis har läst klart Smärtan av Marguerite Duras som jag gav honom i födelsedagspresent. I boken sitter Duras i ett Paris befriat från nazisterna och väntar på att hennes man ska återvända från koncentrationslägret. Stämningen på gatorna är glädjefyllt och triumferande: fascismen har besegrats och ockupationen är äntligen slut. Men bland Duras och hennes kamrater i motståndsrörelsen råder paranoia, utmattning och depression. Duras' man kommer hem, är sjuk, och har tappat mer än hälften av sin kroppsvikt. Duras och han är inte förälskade i varandra längre. Som bokens titel indikerar är tiden efter segern inte euforisk utan snarare smärtsam. Även om Proctors bok specifikt handlar om upplevelser av politiska nederlag kan den även användas till att förstå de motstridiga känslor som politiska kamper i allmänhet ger upphov till, oavsett om de är lyckade eller ej. Som Proctor själv skriver är boken adresserad till "utbrända kamrater – i det förflutna, i nuet och i framtiden – och till alla de eldar som ännu inte tänts".

Bostadspolitik för vem?

Kris i bostadsfrågan är en ambitiös bok som tar sig an uppgiften att staka ut den svenska "bostadsfrågans" historia från 1850-talet till idag. Boken är skriven av forskarkollektivet Fundament, som består av historiker, socialantropologer, statsvetare, kulturgeografer och sociologer. Alla med olika kompetenser som försöker täcka denna komplexa fråga. Med "bostadsfrågan" syftar författarna på hur behovet av bostäder kan mötas och på kampen mellan att definiera bostaden som behov eller som vara. I första delen beskrivs de tre faktorer som lägger grunden för en historisk förståelse av bostadsfrågan: politiken, byggandet och finansieringen. Det är en bild av en föränderlig situation: hur många hus som byggs och av vilka aktörer, hur hyresgästernas rättigheter vunnits men också urholkats. Den andra delen fokuserar på vad vi kan lära oss från historien samt erfarenheter från andra länder som kan vara relevanta för oss här i Sverige. Författarna poängterar särskilt vikten av att förstå den historiska kontexten och maktrelationerna kring bostaden.

Sverige har i modern tid haft tre olika bostadssystem, med två historiska skiften. Ett bostadssystem kan betraktas som en specifik tids dominerande förståelse av hur boende bör organiseras. Vilken roll bör staten ha? Vad är en godtagbar bostadsstandard? Vem sätter villkoren för hur våra städer byggs?

Det första skiftet skedde i perioden efter andra världskriget, då det klassiskt liberala bostadssystemet som kännetecknades av en "låt gå" attityd när det gällde byggandet och skydd för hyresgäster byttes ut mot efterkrigstidens bostadssystem, präglad av storskaliga statliga investeringar. Därefter kom det nuvarande bostadssystemet, det nyliberala. Detta präglas av en delvis återgång till det klassiskt liberala systemet, där fokus ligger på avregleringar och en tilltro till att storföretagen ska hitta lösningarna. Vi står nu inför ett nytt

FORSKARKOLLEKTIVET FUNDAMENT

KRIS I BOSTADS FRÅGAN

FÖR EN SOLIDARISK
BOSTADSPOLITIK

skifte, där nyliberalismen verkar oförmögen att lösa de problem vi möter. Dessutom tycks hyresgästernas representanter som under efterkrigstiden stod starka vara inkapabla att agera.

I kontrast till den avpolitiserade retoriken som dominerar samtalet kring bostadspolitiken är *Kris i bostadsfrågan* en frisk fläkt som tydligt definierar de olika klassintressen som styr bostadspolitiken, från byggbolag och banker till fastighetsägarna. Den politiska tonen för boken sätts redan i dess första stycke, där författarna skriver att "[i]ngen som vill förstå bostadsfrågan kommer undan konflikter, frågor om makt eller det faktum att bostadssystem skapar vinnare och förlorare".

Författarkollektivet gör vidare en tydlig poäng av att definiera sin politiska utgångspunkt när de skriver att "alla ska ha tillgång till ett värdigt, gott och tryggt hem" och att detta inte kan göras om man prioriterar bostäders bytesvärde framför deras bruksvärde, det vill säga om man ser bostäder som en chans till vinstmaximering istället för något som ska fylla ett mänskligt behov.

I det samtida politiska samtalet existerar konsensus om att Sverige har drabbats av en "bostadskris" och att någonting behöver göras, men en analys av exakt vad som är krisens orsaker eller vilka samhällskrafter som driver på den lyser med sin frånvaro. Den politiska förklaringen synliggjordes nyligen i ett uttalande av Kent Persson, samhällspolitisk chef för bostadsbolaget Heimstaden. Helt utan ironi eller självinsikt konstaterade Persson att "allt fler riskerar att stängas ut från bostadsmarknaden och lämnas åt ödet att bli hemlös. Hur kan det vara möjligt i ett modernt välfärdssamhälle som Sverige?"¹ Sveriges största (och Europas näst största) bostadsbolag ser sig alltså själva som totalt maktlösa inför "bostadskrisen," trots att de äger och förvaltar 45 000 hyresbostäder i Sverige. Genom att hävda sin maktlöshet vill Heimstaden² i själva verket påverka politiken att öppna upp för social housing. Det är ett sätt att säga att staten endast ska ha ett ansvar för *social housing* och inte för resten, vilket i sin tur lämnas åt marknaden. *Kris i bostadsfrågan* tydliggör Heimstadens reella klassintresse, nämligen att maximera vinsten för sina aktieägare snarare än att erbjuda bostäder.

Jag läser den här boken framför allt som bostadsaktivist. Sedan 2019 har jag varit aktiv i Ort till Ort, en grupp som organiserar kring folks boendeproblem i Stockholmsområdet, till exempel i kampanjer för en återkommunalisering av hyreslägenheter i Husby eller mot renoveringar i Sundbyberg. Vi har fokuserat på att bryta med idén att det bara är genom lugna förhandlingar med hyresvärderna vi når framgångar för hyresgästkollektivet. Istället krävs det att vi hittar sätt att visa kollektiv styrka. Men detta innebär att man många gånger för defensiva kamper och det är inte alltid enkelt att hitta fram till de visionära idéerna om hur vi faktiskt kan förskjuta makten till de boendes fördel.

Detta för mig in på vad som kan vara användningsområden av denna bok för oss bostadsaktivister. I *Kris i bostadsfrågan* argumenterar författarna för en universell bostadspolitik, det vill säga att vi inte bör bygga eller tillhandahålla bostäder specifikt för folk som inte har råd med de höga hyrorna i de bostäder som finns att tillgå just nu. Det är något jag håller med om, men den universella bostadspolitiken kan stundtals framstå som problematisk i konkret politisk kamp. Ett tydligt exempel är när vi i Ort till Ort organiserade för ett 30-tal nyanländas rätt att få bo kvar i de lägenheter som de fått via sociala kontrakt³ i Sundbyberg just på grund av att bristen på lokala kontaktnät riskerade att göra dem hemlösa om kommunen vräkt dem från sina lägenheter. Många andra boende i området uttryckte att de inte tyckte att de nyanlända skulle få behålla sina lägenheter då de hävdade att de hade gått före i den kommunala bostadskön. Ironiskt nog användes den universella synen på bostäder som ett skäl för att göra vissa människor hemlösa. Vi i Ort till Ort argumenterade istället för att de nyanländas uppenbara utsatthet borde göra att de prioriteras, ett slags argument bortom universalismen. Det kan därför bli praktiskt svårt för oss att hävda universalismen i en situation där de bostäder som folk faktiskt har råd med minskar i antal. Konflikten synliggjorde hur – i en reaktionär tid – vårt kollektiva ansvar att se till att alla har någonstans att bo så lätt glider över i att göra fascistoida undantag gentemot "just dom" som inte bör täckas av detta bostadsförsörjningsansvar.

Ett stort problem kring ägandet av hyresbostäder i Sverige är att kommunala fastigheter så lätt säljs ut så fort borgerliga majoriteter kommer till makten, och att det är välbetalda tjänstemän och politiker som inte ens bor i hyresrätt som bestämmer hur bostäderna ska förvaltas. Därför är exemplet som tas upp i boken kring det danska systemet med *almene boliger* särskilt intressant. Där har man från början byggt in en princip om att det är hyresgästerna själva som väljer styret för de enskilda fastigheterna och att organisationen som helhet är beslutsmässigt oberoende från politiken (trots att man får sin finansiering därifrån). Detta tangerar de modeller vi i Ort till Ort föreställer oss, för att säkerställa att hyresgästernas intressen prioriteras i hur allmännyttan drivs.

FOTO Birgitta Lagerlöf

Något som jag däremot saknar i boken är tankar kring hur vi kan ingripa mot privat egendom. Frågan om hur vi kan ta tillbaka ägandet av våra bostäder från kapitalet är central i all radikal bostadskamp. Ett första steg skulle till exempel kunna vara att föreslå lagstiftning om att expropriera bostäder som inte sköts om eller som lämnas tomma under en längre tid. Men det finns såklart begränsningar för den radikala bostadspolitik. Om man glider in på områden som utmanar fundamentet på vilket detta samhällssystem bygger, vad blir reaktionen?

Med det sagt är *Kris i bostadsfrågan* en ambitiös och nyttig genomgång av en historia där den hegemoniska uppfattningen av hur vi ser på bostaden har skiftat ordentligt, och där det blir tydligt att den också kan skifta inom en snar framtid. Det bostadspolitiska skiftet är pågående och att det är dags för oss att också forma det. Det räcker att läsa fastighetsägarnas egna tidningar för att se att de redan är i full gång med att presentera sin plan framåt. Det är dags för oss att göra detsamma.

FORSKARKOLLEKTIVET FUNDAMENT:

Timothy Blackwell, Ståle Holgersen, Dominika V Polanska, Åse Richard, Hannes Rolf och Maria Wallstam.

Noter.

¹ Persson, K. (2023). Den öronbedövande Tystnaden. *Fastighetstidningen*. Publicerad 18e december 2023, fastighetstidningen.se/den-oronbedovande-tystnaden

² Dinkelspiel, L. (2023). Bostadsjätten pressas: 'Närmar Sig Köpläge'. *svd.se*. Svenska Dagbladet. Publicerad 18e augusti 2023, svd.se/a/5Bz3J1/heimstaden-gor-forlust-pa-9-miljarder

³ Sociala kontrakt är vanligtvis vanliga lägenheter. Dessa boenden kan vara kopplade till ordinarie hyresavtal eller vara tillfälliga bostäder med särskilda regler och villkor. Oftast är det andrahandskontrakt med begränsat besittningsskydd. Sociala kontrakt grundar sig på biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen.

Bokförläggarna **Röda Rummet**

Bokförläggarna Röda Rummet ger ut böcker som kan bidra till en socialistisk, demokratisk och internationalistisk förnyelse av arbetarrörelsen.

En man föll från Kungstornet

Tusentals frivilliga reste från olika länder till Spanien på 30-talet för att kämpa mot fascisterna i spanska inbördeskriget. Många av dem drabbades av Stalins terror som överfördes från Sovjetunionen till Spanien. Romanen handlar om några fiktiva svenska antifascisters öden. Dokumentärt material från vittnesmål av dem som överlevde terrorn har vävts in.

Den vita sparven

11 september 1973. Militärkupp i Chile. Flygvapnet bombar presidentpalatset. Tre år tidigare hade socialisten Salvador Allende vunnit presidentvalet och hoppet om förändring hade tänts. Nu släcktes det av general Augusto Pinochets skräckvälde. Den unge studenten Ale Fuentes blev ett av tiotusentals offer. Fångslad men aldrig åtalad för något brott. Här berättar han om plågor men också om sammanhållning och motstånd i de värsta av fångelser, om hur han överlevde och kom loss ur diktaturens grepp.

Skuldssystemet

Så länge det har funnits rika och fattiga länder har skuld varit ett effektivt sätt att bibehålla deras ojämlika förhållanden. Det är ett trumfkort som de rika länderna använder efter eget gottfinnande i den postkoloniala världsordningen. Éric Toussaint argumenterar för en total omvandling av dessa förhållanden: Beroende staters skulder borde förkastas.

Nästa utgivning:

Erfarenheterna från Syriza av Jonas Karlsson Historien om Syrizas uppgång och fall. Från en koalition som lyckades ena 16 vänstergrupper, liera sig med den utomparlamentariska rörelsen och vinna regeringsmakten i Grekland, ett land i djup kris. Om eroderad interndemokrati, toppstyrning och kapitulation. Om regeringserfarenheter och hur partiet transformerades till ett massparti med 180 000 medlemmar men valmässigt föll samman.

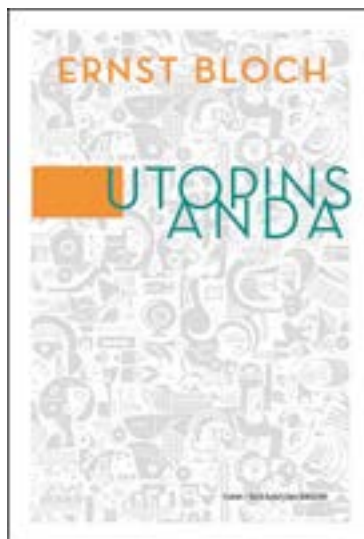
Alla våra böcker finns på vår hemsida bokrr.se. Kan även beställas via t.ex. Bokus och Adlibris. På hemsidan kan du läsa mer om oss och hur du blir medlem. Vår YouTube-kanal heter Bokförläggarna Röda Rummet och vi finns på Facebook under samma namn.

Hoppets filosof återutgiven

h:ströms förlag har de senaste åren gett ut en del matnyttigt för den som är intresserad av filosofi. Den svenska bokmarknaden svämmar inte direkt över av nya utgåvor av filosofiska verk, särskilt inte när det gäller tyska sådana, så det är glädjande att h:ströms tidigare översättningar av Schelling, Feuerbach och Popper (visserligen österrikare nu) får sällskap av Ernst Blochs debutverk från 1918, *Utopins anda*. Det är den reviderade utgåvan från 1964 som översatts av Christer Persson och som försetts med en utmärkt inledning av Mårten Björk.

Bloch kan räknas till de mera oortodoxa av 1900-talets stora marxistiska tänkare. Han levde ett långt och produktivt liv där han gjorde sig känd som en "hoppets filosof". Debutverket skrev han medan ett världskrig rasade, ett krig som han vägrade delta i och som så tydligt visade att 1800-talets europeiska optimism över den tilltagande moderniteten också bar på en bestialisk brutalitet. Eftersom en av Blochs centrala tankar är att det är ur människans lidande som idén om en bättre framtid, en utopi, tar form så vilar boken mot vad som framstår som ett närmast desperat försök att spåra denna utopins anda som en kontrast till den katastrof som Bloch såg runt omkring sig.

Den som är bekant med den tyska bildningstraditionen kommer känna igen sig. Bloch gör bruk av en rad tänkare, musiker och konstnärer för att visa på hur människan har strävat att formulera både hennes lidande och det botemedel som behövs för att befria henne. Stilen är expressionistisk med ett språk som lutar mer åt poesin än åt den kyliga analysen. Jag skulle ljuga om jag sa att det är ett lättillgängligt verk och läsaren bör ha ett välfyllt förråd av tålmod. Men den som gör sig mödan kommer hitta en hel del intressanta tolk-

ningar och reflektioner över såväl idéernas historia, konstens möjlighet, filosofi och politisk teori.

Bloch närmar sig också det religiösa uttrycket på ett originellt och intressant sätt. Om vi accepterar att religionen inte bara är ett sövande opium utan även "hjärtat i en hjärtlös värld" så framstår Blochs projekt att formulera en "hoppets princip" som nära allierat med en del former av religiösa uttryck. Detta gjorde Bloch kontroversiell, men i hans verk finns inte några enkla svar på frågan om hur detta projekt ska kategoriseras. Inte sällan framstår Bloch som en bibliotekarie som gräver i förråden för att visa hur hoppet om en bättre framtid - där människan äntligen kan blomstra på både individuell och kollektiv nivå - har varit ett centralt tema i den mänskliga strävan.

Ernst Bloch
Utopins anda
h:ström – Text & Kultur (2024)

På spaning i bokskörden

Av förklarliga skäl är Israel-Palestina-konflikten påtagligt närvarande i 2024 års bokskörd. Karneval förlag ger ut *Tio myter om Israel* (i översättning av Anders Björnsson och Lars Ohlsson), av Ilan Pappé, professor i statsvetenskap vid universitetet vid Exeter i England. Pappé har tidigare kandiderat till Knesset för det israeliska kommunistpartiet och har tidigare bland annat publicerat boken *The Ethnic Cleansing of Palestine* (2006).

Oktoberförlaget har givit ut *Israel: ockupation och apartheid* skriven av Gunnar Olofsson, läkare som bott och arbetat i Mellanöstern, en bok som ger den långa historiska bakgrunden till den konflikt vars ursprung de svenska medierna nu påfallande ofta daterar till den 7:e oktober 2023.

Kulturjournalisten och författaren Shora Es-malian, som länge har skrivit om Palestina/Israel ger i sin bok, *Gaza: att spränga ett getto* (Verbal förlag), en lägesrapport från den attack på Gaza som det enligt en FN-rapport finns rimliga skäl att kalla ett folk-mord.

I 7 Oktober – *Hamas mot Israel: myterna, propagandan, sanningen*, gör Ernesto Katzenstein, svensk-uruguayansk med judiska rötter, en granskning av mediernas rapportering om Hamas attack på Israel.

För den som vill nå bortom myterna om Sveriges marginella roll i kolonialismen och välfärdsstaten som en ”kapitalism med mänskligt ansikte” har Koloni förlag givit ut *I Imperialismens kölvatten: Sveriges roll i det imperialistiska syste-*

met av Torkil Lauesen, dansk politisk aktivist och författare som tidigare skrivit flera böcker om antiimperialistisk teori och praktik.

Förbunden med imperialismen är ju också rasismen, som behandlas i ett flertal nya böcker. På Atlas förlag finner vi den nytvunna antologin *Antirasism och antirasister* i vilken 24 forskare skriver om motståndet mot olika former av rasism.

Likaledes ny är Tobias Hübinettes *Svenska asiater: Antiasiatisk rasism och framväxten av en ny minoritet*, utgiven på Verbal förlag.

Ett mer historiskt angreppssätt på rasbegreppet och identitetspolitikens ursprung i 1700-talets reaktionära höger finner vi i den brittiska journalisten Kenan Malik's bok *Inte så svartvitt: en historia om ras från vit överhöghet till identitetspolitik*, översatt av Johan Wollin och utgiven på Daidalos förlag.

Till slut måste vi uppmärksamma ett jätteprojekt i svenskspråkig filosofisk och idéhistorisk utgivning: Sven-Olov Wallensteins översättning av inte mindre än fyra volymer av Theodor W. Adorno – *Beethoven - Musikens filosofi*, *Wagner - En essä*, *Berg - Den minsta övergångens mästare* samt *Den nya musikens filosofi*, vilka samtliga publicerats 2024. Till detta kan läggas att Adorno-intresserade redan förra året kunde glädjas åt nyutgåvan av klassikern *Minima Moralia* på Arkiv förlag, i översättning av Lars Bjurman och med en nyskriven inledning av Anders Ramsay.

Vad rymmer framtiden?

Inehållet i ett tidskriftsnummer blir sällan det man först planerar. Politiska händelser och annat bortom redaktionens kontroll river i det planlagda. Mycket av det framtida innehållet i Röda rummet är därför oklart. Men här är i alla fall några artiklar att se fram emot det här året. Följ med!

- Hur kan vi förklara den kraftiga tillväxten av nyliberala auktoritära rörelser över hela världen och hur ska vi bekämpa dem?
- Med utgångspunkt i Miguel Urbáns bok *Los Trumpismos* försöker **Maria Sundvall** besvara den frågan.
- **Arne Müller**, som skrivit *Norrskan: Drömmen om den gröna industrin* vidareutvecklar några teman ur sin bok. Bland annat om var det finns plats för frågor om fördelning av jordens ändliga naturresurser när snart sagt alla, från höger till vänster, tävlar i optimistiska utsagor om omställningen?
- **David Zachariah** - Vad innebär en möjlig socialistisk ekonomi i klimatanpassningens tid?
- **Jonas Sjöstedt** - Om löntagastyrda företags möjligheter och begränsningar.
- **Anders Ramsay** - Om vår tids största Marxolog; Michael Heinrich - Bakgrund, källor, interventioner.
- **Evelina Johansson Wilén** skriver, med utgångspunkt i en kritisk diskussion av Judith Butlers senaste bok *Who's afraid of gender?*, om rollen som kritiken av genus har fått för den globala högern.

Läs hemsidan!

Kolla in våra speciellt sammansatta *Temanummer* från de senaste årens utgivning som nyligen publicerades på vår hemsida: rodarummet.org

Merparten av Röda rummets utgivning sedan 1996 ligger öppet att läsa på hemsidan, antingen som separata artiklar eller hela numren som pdf:er, men där finns också mycket material som inte publicerats i papperstidskriften.

**röda
rummet.**
socialistisk teoretisk tidskrift grundad 1969

Nya Röda rummet kritik, kunskap, kamp

Kära läsare!

Det här det första numret av nya Röda rummet. Det har gått ut till tidigare prenumeranter på veckotidningen Internationalen där Röda rummet varit bilaga sedan 1996.

Många av er har redan nappat och tecknat en prenumeration men vi behöver bli fler för att tidskriften ska överleva. Om du inte redan gjort det, börja din prenumeration;
scanna här:

Eller gå in på
vår hemsida;
rodarummet.org

Skribenter i detta nummer.

NANNA DAHLER är doktorand i genusvetenskap på Lunds universitet.

JOHAN ÖRESTIG är doktor i sociologi och lektor vid Umeå universitet. Ingår i Röda Rummets redaktion.

ELLEN ISAACS är läkare, antirasistisk och antikapitalistisk aktivist samt medredaktör för multiracialunity.org varifrån hennes text i det här numret är hämtad

GILBERT ACHCAR är professor i utvecklingsstudier och internationella relationer vid School of Oriental and African Studies (SOAS) i London. Han är en regelbunden skribent i Fjärde Internationalens press och har bland annat skrivit böckerna *The Clash of Barbarisms. The Making of the New World Disorder* (2006), *The Arabs and the Holocaust: The Arab-Israeli War of Narrations* (2012), *The People Wants. A Radical Exploration of the Arab Uprising* (2022). Hans senaste bok - *The New Cold War. United States, Russia and China, from Kosovo to Ukraine* publicerades 2023. Han är medlem i Anti*Capitalist Resistance i Storbritannien.

VANJA CARLSSON är lektor i offentlig förvaltning vid Göteborgs universitet.

OSCAR HARVEY WESTERLUND bor i Stockholm och är aktiv i Ort till Ort.

CATHARINA THÖRN är professor i kulturstudier vid Institutionen för Kulturvetenskaper vid Göteborgs Universitet. Hon forskar om stadsutveckling och ojämlikhet. SARAH PHILIPSON ISAAC är doktor i sociolog och anställd vid Göteborgs universitet.

JENNY KRONMAN är doktorand i socialt arbete vid Göteborgs universitet, båda är aktiva i Workers and Students at Swedish Universities for Palestine (WASSAP).

LOTTE SCHACK är doktorand i sociologi vid Göteborgs universitet. I sitt avhandlingsarbetet undersöker hon den svenska klimatrörelsen, med specifikt fokus på dess strategier och visioner för en fossilfri framtid.

MARTIN KEHLMEIER är gymnasielärare i filosofi, religionskunskap och historia.

---

röda rummet.

Röda Rummet är Socialistisk Politikens kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 *fjärde internationalen*). Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 93 sedan starten 1997 (nummer 203 sedan 1969).

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Redaktionen: Peter Jervelycke Belfrage, Asa Hjalms, Evelina Johansson Wilén, Patrik Vulkan, Carl Wilén, Martin Fahlgren, Johannes Jensen, Anders Karlsson, Ingemar Sandström, Jakob Sandberg, Christina Schmidt, Johan Örestig, Lotte Schack, Håkan Thörn, Car Cassegård, Ludvig Sunnemark, Mikael Omstedt och Mattias Börjesson.
Ansvarig utgivare: Anders Karlsson
Grafisk form: Ulf Östman

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg
E-post: rodarummet@hotmail.com
Prenumeration: 300 kronor för fyra nummer
Plusgiro: röda rummet 13 04 07–0
Hemsida: www.rodarummet.org
Tryck: Trydells, 2024
ISSN: 1403–3844

INNEHÅLL

rödarummet #203 sedan 1969

-
- Sorgens militans —
Intervju med Hannah Proctor
  - Att förankra utopierna
  - En falsk berättelse om arabiska judar
    - Sjunde oktober i
ett historiskt perspektiv
    - Gazaplatsen
  - Staten som social relation
  - Den röda rösten ställer om
till digital utgivning
  - Recensioner — Den röda tråden